

## *Részletek*

az

Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottságának 532-es számú tárgyalótermében,

***2015. március 25-én 13 órakor***

tartott

a

***27. GMO-Kerekasztal ülésén elhangzott hozzászólásokból***



Európai Parlament  
([Benjamin Heine](#))

Szerkesztette:  
*Darvas Béla*

**Budapest  
2015**

### **Tartalomjegyzék**

<b><i>A GMO-Kerekasztal meghívója</i></b> .....	<b>3</b>
<b><i>A résztvevők listája</i></b> .....	<b>4</b>
<b><i>A TTIP és a CETA jelenlegi helyzete</i></b> (Fidrich Rónert) .....	<b>5</b>
<b><i>TTIP – ökológiai kockázatok</i></b> (Varga Zoltán) .....	<b>8</b>
<b><i>Az Egyesült Államokból származó élelmiszerekkel kapcsolatos figyelmeztetések a RASFF rendszerben – a TTIP lehetséges hatása az európai élelmiszer-biztonságra</i></b> (Darvas Béla) ..	<b>9</b>
<b><i>Transzatlanti szabadkereskedelem (TTIP)</i></b> (Sallai R. Benedek) .....	<b>11</b>
<b><i>Kereskedelmi előnyök kontra környezeti biztonság</i></b> (Jávor Benedek) .....	<b>14</b>
<b><i>TTIP aktualitásai az Európai Parlamentben</i></b> (Csiba Katalin) .....	<b>16</b>
<b><i>Jelentés a Kormány részére az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok közötti transzatlanti kereskedelmi és beruházási megállapodás vonatkozásában nemzeti hatáskörben elvégzett hatásvizsgálatok eredményeiről</i></b> (Külügyminisztérium) .....	<b>18</b>
<b><i>Új technológiák megítélése az európai közvéleményben</i></b> (Székács András) .....	<b>43</b>
<b><i>Állásfoglalás a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) magyar mezőgazdaságra gyakorolt hatásával kapcsolatban</i></b> (GMO-Kerekasztal) .....	<b>45</b>

### **A GMO-Kerekasztal meghívója**

az Országgyűlés Fenntartható Fejlődési Bizottságának 532-es számú tárgyalótermébe  
(az Országgyűlés Irodaháza, Budapest Széchenyi rakpart 19; a Margit-híd pesti hídfőjénél –  
bejárat a Duna felől)

**2015. március 25-én 13 órakor kezdődő**

a

**GMO-szervezetek hazai gyakorlatba kerülése kerekasztal-megbeszélésre (27)**

#### **1. Szakterületi összefoglalók** (első, nyilvános rész – levezető Darvas Béla)

##### **(1.1.) Előadások**

Fidrich Róbert<sup>+</sup>: A CETA és a TTIP jelenlegi eseményei (10 perc)

Varga Zoltán: TTIP – ökológiai kockázatok (10 perc)

Darvas Béla: Az Egyesült Államok export élelmiszereivel kapcsolatos  
figyelmeztetések a RASFF rendszerben – a TTIP lehetséges hatása az európai  
élelmiszer-biztonságra (10 perc)

Sallai R. Benedek<sup>+</sup>: Az LMP álláspontja a TTIP-ről (10 perc)

Jávor Benedek<sup>+</sup>: Kereskedelmi előnyök kontra környezeti biztonság (írásbeli  
hozzászólás)

Csiba Katalin<sup>+</sup>: TTIP aktualitásai az Európai Parlamentben (írásbeli hozzászólás) –  
Melléklet: Martonyi János szerk.: Jelentés a Kormány részére az Európai Unió  
és az Amerikai Egyesült Államok közötti transzatlanti kereskedelmi és  
beruházási megállapodás vonatkozásában nemzeti hatáskörben elvégzett  
hatásvizsgálatok eredményeiről

Székács András: Új technológiák megítélése az európai közvéleményben (10 perc)

##### **(1.2.) Hozzászólások, kérdések**

Az ülésen hangfelvétel készülhet. Rendes és tiszteletbeli tagjaink<sup>+</sup> a teljes ülésünkön; vendégeink<sup>o</sup> és a sajtó képviselői csak annak nyilvános részén vehetnek részt.

#### **2. Állásfoglalások** (második, zárt rész – levezető Székács András) – A TTIP-pel kapcsolatos „O” jelű állásfoglalás készítése (a tagok között előzetes köröztetésre került)

**Meghívott vendégeink:** Pelcné, Gáll Ildikó,<sup>o</sup> Morvai Krisztina,<sup>o</sup> Szanyi Tibor,<sup>o</sup> Molnár Csaba,<sup>o</sup>  
Meszerics Tamás,<sup>o</sup> Jávor Benedek,<sup>o</sup> továbbá az Országgyűlés Mezőgazdasági és Fenntartható Fejlődés  
Bizottságainak vezetői, az FM MIGH tagjai, valamint a sajtó képviselői.

**A résztvevők listája**

- Ács Sándorné** – Kishantosi Nonprofit Kft., Kishantos; *IFOAM*; Magyar Ökotoxikológiai Társaság (MÖTT)
- Ángyán József DSc** – Szent István Egyetem (Szie), Gödöllő
- Bardócz Zsuzsa DSc** – Debreceni Egyetem, Debrecen; Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság (GEVB)
- Bánáti Hajnalka<sup>o</sup>** – Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (NAIK), Agrár-környezettudományi Kutatóintézet (AKK), Budapest
- Békési László CSc** – Haszonállat-génmegőrzési Központ, Gödöllő; GEVB
- Bohus Anita<sup>o</sup>** – független újságíró
- Bohus Péter<sup>o</sup>** – Lamberti, Olaszország
- Csehy Sándor<sup>o</sup>** – Párbeszéd Magyarországért
- Darvas Béla DSc** – NAIK, AKK; MÖTT
- Dömölki Ferencné<sup>o</sup>** – Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület
- Fejes Ágnes<sup>o</sup>** – NAIK, AKK; MÖTT
- Fidrich Róbert<sup>o</sup>** – Magyar Természetvédők Szövetsége; GEVB
- Haraszti Gyula<sup>o</sup>** – Magyar Nemzet
- Ilovai Zoltán<sup>o</sup>** – Genlops Kft
- Inczédy Péter<sup>o</sup>** – Agroinform
- Jenes Barnabás CSc** – NAIK, Gödöllő
- Kovács Anita<sup>o</sup>** – Lánchíd Rádió
- Mangel Gyöngyi<sup>o</sup>** – független újságíró
- Móra Veronika<sup>o</sup>** – Ökotárs Alapítvány; MÖTT
- Pethő Ágnes<sup>o</sup>** – Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), Növény-, Talaj- és Agrárkörnyezet-védelmi Igazgatóság; MÖTT
- Pikó Dániel<sup>o</sup>** – ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
- Roszik Péter** – Magyar Biokultúra Szövetség
- Sallai R. Benedek<sup>+</sup>** – Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottság
- Sarkadi-Illés Csaba<sup>o</sup>** – Alfahir.hu
- Székács András DSc** – NAIK, AKK; GEVB; MÖTT
- Takács Eszter<sup>o</sup>** – NAIK, AKK; MÖTT
- Vajda Boldizsár<sup>+</sup>** – NÉBIH, Élelmiszer- és Takarmánybiztonsági Igazgatóság
- Varga Zoltán DSc** – Debreceni Egyetem

## A TTIP és a CETA jelenlegi helyzete

Fidrich Róbert

Magyar Természetvédők Szövetsége

Az elmúlt egy év során egyre növekvő érdeklődés övezte az Európai Unió (EU) és az Egyesült Államok (EÁ) közötti a kétoldalú szabad kereskedelmi tárgyalásokat (TTIP), a témában egyre nagyobb a társadalmi ellenállás, és egyre több részlet kerül nyilvánosságra. Mindezek hatására a figyelem középpontjába került egy hasonló, már jóval előrehaladottabb állapotban lévő, az EU és Kanada között készülő szabadkereskedelmi egyezmény, az Átfogó Gazdasági és Kereskedelmi megállapodás (CETA), amelyet sokan a TTIP előszobájának tekintenek. A CETA tartalmi elemeit ötévnyi tárgyalássorozatot követően tavaly véglegesítették, és 2014 szeptemberében bemutatták a készülő egyezmény szövegét. A tárgyalások lezárását követően már csak az egyezmény szövegének jogi koherencia szempontból történő finomhangolása és a részes felek által történő ratifikálás van hátra, amire egyes várakozások szerint akár már idén is sor kerülhetne.

A kritikus vélemények szerint a CETA tartalmazza azon elemek többségét, amelyet a TTIP-pel valamint az Európai Parlament által néhány éve elvetett ACTA egyezménnyel kapcsolatban kifogásoltak. Az egyik legfőbb gond, hogy a CETA szerves része a befektető-állam vitarendezési mechanizmus (ISDS), ami lehetővé tenné, hogy a kanadai leányvállalattal is rendelkező géntechnológiai cégek hazánkat bepereljék a GM-termesztésének tilalma miatt. További gond, hogy az EU és Kanada közötti egyezményben közös célkitűzésként szerepel „a biotechnológiai termékekre vonatkozó szabályozás által a kereskedelemre gyakorolt negatív hatások minimalizálása.”<sup>1</sup> Ez pedig azt jelenti, hogy a kereskedelmi érdekeket az élelmiszerbiztonság, az egészségvédelem és a környezetvédelem elé helyezhetik. A CETA szövegtervezete és a TTIP-pel kapcsolatos kiszivárgott anyagok, valamint az amerikai kormány illetve a géntechnológiai cégek és szövetségeseik nyilatkozatai arra mutatnak, hogy az Egyesült Államok és Kanada arra törekszik, hogy az engedélyezési folyamatban az elővigyázatosság elve helyett az óriáscégek érdekeinek sokkal inkább megfelelő amerikai szabályozási rendszert vegye át az EU is, ezáltal komoly élelmiszerbiztonsági és környezeti kockázatokat rászabadítva Európára a profitérdekek előbbre tolásával. Ha esetleg nem is változnának a GM-szervezetekre vonatkozó európai jogszabályok, önmagában már az is komoly problémát okozhat, ha a jelenlegi szabályok végrehajtása, alkalmazása változik meg, és a géntechnológiai cégek kívánságának megfelelően felgyorsulna a GM-szervezetek európai engedélyezése vagy az EU feloldaná az engedéllyel nem rendelkező GM-szervezetekre vonatkozó zéró toleranciát az élelmiszerekben és a vetőmagokban. Ez utóbbi a valóságban azt jelentené, hogy legálissá tenné az EU a GMO-szennyezést, és bizony a CETA közzétett szövegében is szerepelnek erre vonatkozó részek.

Aggodalomra ad okot az is, hogy a szabadkereskedelmi tárgyalások során az Európai Bizottság háttéralkukat is köt Kanadával és az Egyesült Államokkal. Egy kiszivárgott levélből az is kiderült, hogy a CETA tárgyalások után az EU akkori egészségügyi és fogyasztóvédelmi biztosa, Tonio Borg biztosította kanadai miniszter kollégáját arról, hogy az EU hajlandó lenne a lehető leghamarabb engedélyezni a GM-repce behozatalát.<sup>2</sup> Ez azért különösen problémás, mert a repcének Európában van a géncentruma, így a keresztbe porzások miatt idővel a transzgén átkerülhetne a repce vadon élő rokonaiba. A hasonló génszennyezések miatt

---

<sup>1</sup> A CETA génmódosításra vonatkozó hatásaival részletesebben a Föld Barátai Európa és az MTVSz által készített speciális háttérelmzésben foglalkozunk:

[http://www.mtvsh.hu/dynamic/ceta\\_gmo\\_foee\\_mtvsh\\_hatteranyag.pdf](http://www.mtvsh.hu/dynamic/ceta_gmo_foee_mtvsh_hatteranyag.pdf)

<sup>2</sup> <http://www.scribd.com/doc/239784824/Leaked-EU-Side-Letter-on-GMOs-in-CETA>

Kanadában ma már lényegében lehetetlen GM-mentes repcét termesztetni, és ha beengednék a GM-repcét Európába, akkor minket is ez a veszély fenyegetne.

Jóllehet a felmerült aggodalmakra válaszul az Európai Bizottság egy évvel ezelőtt a lakosság megnyugtatása érdekében még azt állította, hogy *TTIP* miatt nem fognak változni a GM-szervezetekre vonatkozó jogszabályok, és az élelmiszerbiztonság kérdése nincs napirenden, ezzel szemben júliusban kiszivárgott tárgyalási anyagok, valamint a *TTIP* tárgyalásokról január elején a Bizottság által közzé tett dokumentumok ennek ellenkezőjét bizonyítják: mégis folynak egyeztetések az élelmiszerbiztonsági szabályokról. Mindezek fényében különösen aggasztó, hogy egy az amerikai *CIEL* nevű szervezet által készített tanulmány szerint a *TTIP* jelentősen növelheti a mérgező növényvédő szerek felhasználását.<sup>3</sup> A tanulmány szerint a vegyipari óriáscégek lobbizervezetei azt javasolják, hogy a *TTIP*-n keresztül az EU is vegye át a vegyi anyagokra vonatkozó amerikai engedélyezési rendszert. Ha ez bekövetkezne, akkor ez 82, az EU-ban betiltott növényvédő szer felhasználásának újraengedélyezését eredményezné. Ezek között számos rákkeltéssel gyanúsított, fejlődési rendellenességekhez vezető, valamint hormonmoduláns vegyi anyag, valamint a méhekre veszélyes neonikotinoidok is szerepelnek. Az iparági javaslat azt is tartalmazza, hogy felhasználható legnagyobb mennyiségre, valamint a szermaradványokra vonatkozó határértékeket is hozzá összhangba az amerikai rendszerrel. Ez számos esetben azt jelentené, hogy az EU-ban jelenleg engedélyezett szint százszorosára emelnék a határértékeket!

Bár az EU által nemrég elfogadott döntés értelmében GM-szervezetek termesztésének tilalma nemzeti hatáskörbe került, továbbá az Alaptörvény tartalmazza hazánk génmódosítás-mentességet, úgy véljük, mindez nem nyújt teljes mértékű garanciát, mert – miként arra a Szabó Marcel, az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese is felhívta a figyelmet – az Egyesült Államokkal, illetve Kanadával megkötött tervezett szabadkereskedelmi egyezmények felülírhatják ezeket a rendelkezéseket. Mindehhez Gus Van Harten, a világ egyik legismertebb *ISDS*-szakértője egy brüsszeli rendezvényen azt tette hozzá, hogy ha egy esetleges vitarendezési ügy végén hazánk nem is kényszerülne feladnia országunk Alaptörvényben is rögzített GM-mentességét, annak megtartása érdekében több milliárd dollár kártérítés fizetésére kényszerülhetne.

Jóllehet, a támogatói szerint a *TTIP* és a *CETA* a gazdasági növekedés fellendítésének egyik eszköze, és azt is szokták emlegetni, hogy a *TTIP* 0,2-0,5% *GDP*-növekedést fog eredményezni, egyre több kritika merült fel a *TTIP* által a gazdaságra gyakorolt állítólagos jótékony hatással kapcsolatban. Több független tanulmány is arra utal, hogy a *TTIP* hatására Európában 600 ezer munkahely szűnne meg. Az amerikai Tufts egyetem kutatója, Jeronim Capaldo által készített független gazdasági elemzés ezen felül arra is rámutat, hogy a *TTIP* hatására Európában évente több ezer euróval csökkennének a munkajövedelmek, csökkenne az export, csökkennének a kormányzati bevételek, növekedne a pénzügyi instabilitás és csökkenne a *GDP* is.<sup>4</sup> Egy 2015. január 8-án közzé tett szlovén tanulmány szerint, amelyet az ottani gazdasági minisztérium készített, a *TTIP* hatására a Szlovénia *GDP*-je tíz év alatt 0,03%-kal csökkenne, továbbá a *TTIP* 1500 munkahely megszűnéséhez vezetne. Ez is csak azt illusztrálja, hogy a *TTIP* állítólagos pozitív gazdasági hatására vonatkozó állítások túlzóak. Ugyanakkor az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA) kapcsolatos tapasztalatok viszont arra világítanak rá, hogy a NAFTA részét képező *ISDS*-t kihasználva Kanadát 35 alkalommal perelték be a multicégek, s ebből hat esetet elvesztett vagy megegyezéssel zárt le, összességében több mint 171,5 millió kanadai dollár kártérítést fizetett a külföldi befektetőknek. Mindehhez hozzájönnek még az perek több tízmillióos ügyvédi

<sup>3</sup> [http://ciel.org/Publications/LCD\\_TTIP\\_Jan2015.pdf](http://ciel.org/Publications/LCD_TTIP_Jan2015.pdf)

<sup>4</sup> A tanulmány magyar nyelvű összefoglalója: [http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTTIP\\_ES\\_Hungarian.pdf](http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTTIP_ES_Hungarian.pdf). A teljes tanulmány: <http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTTIP.pdf>

költségei is. A *Corporate Europe Observatory* és más civilszervezetek által készített által készített „A demokrácia áruba bocsátása” című tanulmány a *NAFTA*-val kapcsolatos tapasztalatok alapján arra hívja fel a figyelmet, hogy az *CETA* a mult cégek által a demokratikusan megválasztott kormányok elleni perek hullámát indítaná el, amelyek komoly terhet rónának a kormányok gazdaságára.<sup>5</sup>

A *Guardian* 2015. január 8-i számában a már korábban említett *CIEL* tanulmány kapcsán arra világít rá, hogy a növényvédő szerek felhasználásának a *TTIP* hatására bekövetkező növekedése tönkretelheti a bioélelmiszereket termelő és forgalmazó ágazatot. Az Egyesült Államokban a bioélelmiszerek eladása évente 35 milliárd dollár bevételt jelent, ami háromszor akkora, mint az USA-ból az EU-ba irányuló mezőgazdasági export éves forgalma. Hasonló eredmény mutatnak az európai bioélelmiszer ágazatra vonatkozóan statisztikai adatok is. A *TTIP* hatására megnövekedő növényvédőszer-felhasználás több tízmilliárd dollár károkat okozhat a bioélelmiszer ágazatnak, ezen felül tönkretelheti az európai méhészetet is. Ha mindehhez hozzávesszük még a növényvédő szerek felhasználása miatt megnövekedő egészségügyi kiadásokat, valamint az *ISDS* perek következtében a kormányok által a multinacionális cégeknek fizetendő kártérítéseket, akkor felmerül a kérdés, hogy biztosan megéri-e feláldozni ennyire kétséges előnyök oltárán az európai élelmiszerbiztonságot és környezetvédelmet valamint hazánk GM-mentes mezőgazdaságát?

Fontos leszögezni, hogy még sem a *TTIP* sem a *CETA* nem lefutott ügy. Ahogy egyre több részlet kiderül a két egyezményről, úgy erősödik a tiltakozás *TTIP*-vel és a *CETA*-val szemben. Az Európai Bizottság által meghirdetett *ISDS* társadalmi egyeztetés keretében eddig példa nélküli módon 150 ezer európai polgár nyilvánított véleményt, 97%-uk egyértelműen nemet mondott a befektető-állami vitarendezési mechanizmusra. A civilszervezetek által októberben elindított *StopTTIP* önszerveződő európai polgári kezdeményezés petícióját pedig mára már több mint 1,6 millió ember írta alá.<sup>6</sup> Talán ennek is köszönhető, hogy ma már a francia és a német gazdasági miniszter is arról beszél, hogy a *CETA* befektetésvédelmi fejezetét újra kellene tárgyalni. Bár az Európai Bizottság egyelőre még ragaszkodik az *ISDS*-hez, és a *TTIP* kapcsán is legfeljebb annak megreformálásáról beszél, egyre kevésbé valószínű, hogy az idén lezárulnak a *TTIP* tárgyalásai, és az sem biztos, hogy a *CETA*-t a jelenlegi formájában elfogadják az EU tagállamok.

Mindezek figyelembevételével a februári *TTIP* parlamenti vitanap előtt az MTVSz szorgalmazta,<sup>7</sup> hogy az Országgyűlés többpárti konszenzussal elfogadott határozatban kötelezze a kormányt a transzatlanti egyezmények káros hatásainak kivédésére. Szükségesnek tartjuk, hogy a kormány határozottan álljon ki azért, hogy a környezetvédelem és élelmiszerbiztonság jelenlegi szintjét közvetlenül vagy közvetetten aláásó javaslatok, illetve a környezetvédelmi szabályozást fejlesztését megakadályozó javaslatok, valamint a befektető-állam vitarendezési mechanizmus ne kerülhessenek bele az EU és az USA közötti szabadkereskedelmi egyezménybe. Szorgalmaztuk, hogy a GM-szervezetek mezőgazdasági alkalmazását elutasító uniós tagországok lépjenek fel közösen a transzatlanti szabadkereskedelmi egyezmények által a GM-mentes Európát fenyegető veszélyek ellen. Mivel a *TTIP*-nek mintaként szolgáló Kanada és az EU közötti, már aláírt egyezmény (*CETA*) hasonló pontokat tartalmaz, továbbá szerves része a befektető-állam vitarendezési mechanizmus, ezért azt kérjük, hogy Magyarország ne ratifikálja ezt az egyezményt és a kormány ugyanezt szorgalmazza a GM-szervezetek mezőgazdasági alkalmazását elutasító uniós tagországok között is!

<sup>5</sup> <http://corporateeurope.org/sites/default/files/ceta-isds-hu-executivesummary.pdf>

<sup>6</sup> <https://stop-ttip.org/alairas/>

<sup>7</sup>

**TTIP – ökológiai kockázatok**

Varga Zoltán  
Debreceni Egyetem

Magyarországnak több szempontból is elemi érdeke a GMO-mentesség megőrzése. Ökológiai vonatkozásban két területet emelnék ki. Az egyik: a génmegszökés ökológiai veszélyeinek a kérdése, az ún. „szupergyomok” mint új invazív elemek megjelenése az ökoszisztémákban. A másik: az import szója kiváltásának szükségessége és lehetősége.

Az előbbi kérdés jelentősége a Pannon régió ökológiai sajátjaiból következik, térségünk érzékenységből mind a klímaváltozással, mind pedig az invazív fajok térhódításával szemben. Természeti értékeink jelentős része kapcsolódik füves pusztai élőhelyeinkhez, és ezek hosszútávon fenntartható használatához. Mind a gyomirtókkal szembeni rezisztenciára, mind pedig a szárazságtűrésre létrehozott GM-fajták hibridizáció és introgresszió révén olyan változásokat idézhetnek elő ezekben, amely egyaránt veszélyezteti természeti értékeiket és hagyományos használatukat. A transzgenikus repce „megszökésének” híre már néhány éve megjárta a legkülönbözőbb fórumokat, ám igen jelentős azoknak a közleményeknek a száma is, amelyek tippan- és tarackbúza (*Agrostis*, *Agropyron*) fajok esetében jelzik a veszélyeket. Itt példaként Pilson és Prendeville *review*-tanulmányára utalok,<sup>8</sup> amely részletezi a transzgenikus növényeknek az ökoszisztémákba való beépülésével járó közvetlen és közvetett veszélyeket [„*native species with which the wild plant interacts (including herbivores, pathogens, and other plant species in the community) could be negatively affected by »transgenic-wild« plants. Changes in community structure in natural habitats are thus one potential consequence of the incorporation of transgenes into wild populations.*”].

A másik kérdés, amely agráriumunkat jelentősen érinti, remélhetően növekvő és ökológikus körülmények között tartott állattállományunk importtakarmánytól való függőségének jelentős csökkentése, ami főleg az import GM-szója kiváltását jelenti. Itt mindenképp először a – már a hazai sajtóban is megjelenő – takarmánycirok újrafelfedezését kell megemlítenem, amelynek a kedvező beltartalmi értékeiről a hatvanas években Mándy György és munkatársai – „rosszkor és rossz helyen”, a nagy állami kukoricaprogram idejében – több tanulmányt közöltek. Ma – úgy tűnik – kezdik felismerni (lásd: Mezőhír 2013. 02. 23., ill. Magyar Mezőgazdaság 2013. 04. 10.), hogy a kukoricánál lényegesen magasabb fehérjetartalom, a jelentős szárazságtűrés és – nem utolsósorban – a hazai nemesítésű fajták megléte le nem becsülhető esélyeket ad arra, hogy az alacsonyabb aranykoronaértékű és aszálykockázatnak kitett területeken is gazdaságosan, a kukoricához képest jelentősen kisebb vegyszerfelhasználással termeljünk takarmányt. Itt az sem közönbös, hogy kukoricabogárral és a gyapottok-bagolylepkével szembeni védekezés költségei is várhatóan megtakaríthatók.

Csak mellékesen kívánom megjegyezni, hogy a legeltető állattartással, mindenképp a legelőn tartott szarvasmarha-állomány növelésével szemben felhozott ál-ökológikus ellenérvek (lásd: Ürge-Vorsatz Diána számos média-megnyilvánulása) aligha állják ki a tudományos kritikát, hiszen a földtörténeti közelmúltban éppen azokban az időszakokban volt a földi légkör a legszegényebb az üvegházhatású gázokban, és a legalacsonyabb a Föld globális hőmérséklete, amikor a legnagyobb kiterjedésűek voltak a nagytetű növényevők tömegeivel benépesített természetes legelőtájak.

Csak függelékyszerűen jegyzem meg, hogy nemcsak agráriumunk számára hátrányos a transzatlanti függőségünk megerősödése, ami a TTIP esetében elkerülhetetlennek látszik.

<sup>8</sup> *Ann. Rev. Ecol. Evol. Syst.* (2004) **35**, 149-174. –

<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.ecolsys.34.011802.132406>



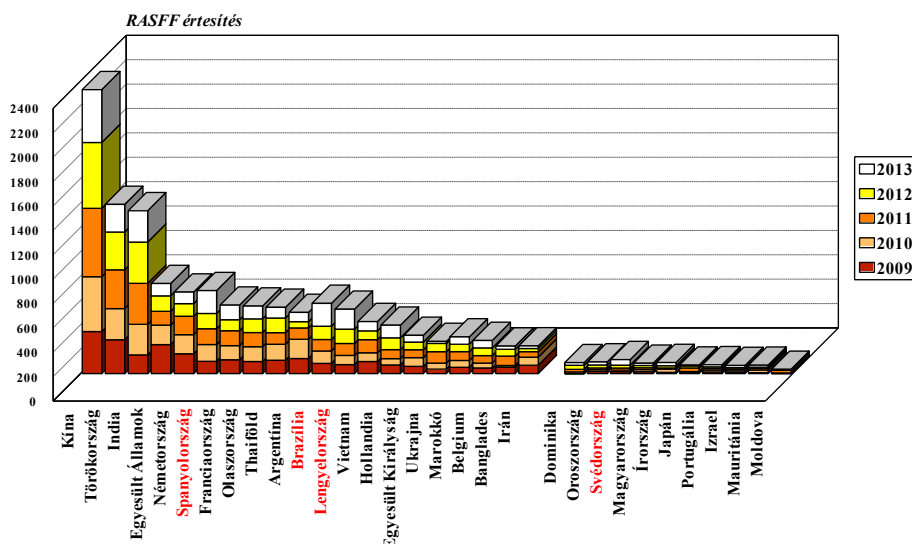
## Az Egyesült Államokból származó élelmiszerekkel kapcsolatos figyelmeztetések a RASFF rendszerben – a TTIP lehetséges hatása az európai élelmiszer-biztonságra

**Darvas Béla**

Magyar Ökotoxikológiai Társaság

A *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)* bírálata kezdetektől kitér arra az összetevőre, hogy az Egyesült Államok élelmiszerbiztonsága sokkal kevésbé szigorú, mint az Európai Unióé. Ebben lényegi szerepet játszik az, hogy az Európai Unióban elővigyázatossági okokból egy termék forgalmazását fel lehet már akkor függeszteni, amikor valamely vizsgálat kapcsán a gyanú felvetődik, míg az Egyesült Államokban a termékkel kapcsolatban vizsgálatokkal kell bizonyítani a termék káros voltát. A vegyipar számtalan példával szolgált azt illetően, hogy még nyilvánvaló esetekben is az egyértelműség bizonyítása szinte képtelenség. A *chlordan* és *heptachlor* az iskolapéldái annak, hogy a bizonyítás milyen akadályok elé ütközhet.<sup>9</sup>

A *Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF)* európai gyorsriasztási rendszer ellenőrzi az európai élelmiszer- és takarmányforgalomban a minőséget és igyekszik a fogyasztók/vásárlók védelmét ellátni. Segítségével értesülhetünk azokról az intézkedésekről, amelyek az uniós élelmiszerpiacon megjelent import élelmiszerek és takarmányok biztonságával kapcsolatosak. A mellékelt ábrán az utóbbi öt év feldolgozott statisztikáját foglaltam össze. Az adatokból láthatjuk, hogy az európai élelmiszerpiacon rossz reputációt szerzett országok vezetői: Kína, Törökország és India. Nagyobb meglepetés náluk talán a következő csoport (öt év alatt hétszáz fölötti intézkedés), amelynek az Egyesült Államok van az élén. Tőle azonban Németország, Spanyolország sincs távol, s hozzájuk közelít Lengyelország is. A magyar importélelmiszerek megítélése messze kedvezőbb (öt év alatt százat el nem érő intézkedés), abba a csoportba tartozik, amelybe Svédország, Írország és Japán, vagyis megfelelő kereskedelmi munkával az igényes piacok beszállítói lehetnénk.



A RASFF értesítései (2009-2013) szerinti ország sorrend, amely az import élelmiszerekkel kapcsolatos intézkedésekből vezethető le

Az intézkedéseket az alábbi fő okok váltják ki: mikotoxinok (elsősorban aflatoxin és csökkenőben), növényvédőszer-maradékok (igen változatos összetételben és emelkedőben), nehézfém maradékok (higany, kadmium és arzén; tengeri ragadozóhalakban), élelmiszer

<sup>9</sup> [http://bdarvas.hu/ismeretterjesztes/kemiai\\_biztonsag/idn10](http://bdarvas.hu/ismeretterjesztes/kemiai_biztonsag/idn10)

eredetű patogének (elsősorban *Salmonella* és *Listeria* spp.) és feldolgozás alatt bekerülő származékok (formaldehid, primer aromás aminok stb.).

Az Egyesült Államok éves *RASFF* esetszáma a 2009-es 238-ról 2013-ra 101-re csökkent. A tendencia kedvezőnek tűnik, de még mindig sok szállítmány idéz elő intézkedési kötelezettséget. Nem teszi könnyen követhetővé az eseteket, hogy sok összetevő más országokból származhat, és többször az átcsomagolás teszi a képet áttekinthetlenné. Az Európai Élelmiszerbiztonság szlogenje a „szántóföldtől az asztalig”, tehát aligha valósulhat meg így. Nézzük meg, hogy az Egyesült Államok import élelmiszerei/takarmányai milyen okok miatt akadnak fenn a *RASFF* rendszeren 2014-től.

Kimagasló esetszám (87 eset) kapcsolódik az ún. funkcionális élelmiszerek (köztük találjuk a cukorbetegeknek, a fogyási célra gyártott és a testépítőknek szánt készítményeket) összetevőihöz, s ebben igen változatos okokat találunk. Köztük a túlságosan magas vitamin (A és B) tartalomtól az ásványi só (vanádium, szelén, molibdén, magnézium aszpartát) összetételig. Nagyon nagyszámú azon esetek száma, amikor valamilyen Európában táplálékként nem engedélyezett felhasználású gyógynövény (*Hemidesmus indicus*, *Hydrastis canadensis*, *Hypericum perforatum*, *Gymnema sylvestre*, *Lagerstroemia speciosa*, *Mucuna pruriens*, *Rhodiola rosea*, *Silybum marianum* stb.) vagy kivonatuk (*rosavin*, *synephrine*, *yohimbine*, *vinpocetin* stb.) jelenik meg az élelmiszerekben. Közel 30 eset fűződik magas mikotoxin (többsége aflatoxin) tartalomhoz különböző mogyoró (földimogyoró, pisztácia), mandula és diófélékben. Meglepően kevés a növényvédőszer-maradékos eset. Kiváltképpen ahhoz viszonyítva, hogy az európai re-regisztrációs program több mint száz növényvédőszer-hatóanyagot vont ki az európai gyakorlatból. Ezek jelentős része ma is használható az Egyesült Államokban. Csekély a nem-engedélyezett GMO-tartalom miatti intézkedések száma. Csupán GM-papaja akadt fenn a vizsgálatokban. Hozzá kell számítani, hogy legálisan többféle genetikai esemény szállítható be az EU-ba, csak a terméken jelölni kell az engedélyezett GM-összetevőt. A legtöbb eset Kínából származó GM-rizshez és rizskészítményekhez (*craker*) tartozott. Adalékanyagok közül az *E385* (*CDEDTA*) vegyület volt kiemelkedő az intézkedések között.

A riasztási eseteken túlmenően ismert, hogy a húsfertőtlenítési technikákban a klóros fertőtlenítők használatát az európai gyakorlat tiltja. Más kérdés, hogy piacainkon záraskor a Hipós (nátrium-hipoklorit) ronggyal való hús letakarás gyakorlat. Az Egyesült Államokbeli húsokban megjelenő Európában tiltott béta-blokkoló (*ractopamine*) és antibiotikumok (*chloramfenicol*, *chlortetracyclin*, *oxytetracyclin*, *salinomycin* stb.) Európában nemkívánatosak, hiszen emberen kis mennyiségben is komoly gyógyszerhatásuk van. Az állattenyésztésben használt eszközök tekintetében Dél-Ázsiában, Dél- és Észak-Amerikában sokféle gyógyszert használnak fel, amely az európai élelmiszerbiztonság szempontjából nem kívánatos. Érinti ez a halak- (leuko-malahitzöld, kristályibolya, leuko-kristályibolya stb.) és baromfitartást is. Különösen a kínai és brazil csirkék mellékíze lehet idegen a magyar fogyasztók számára, s ehhez ezeknek az állatoknak a rendkívül magas víztartalma is levon táplálkozási értékükből.

Az Egyesült Államok megengedőbb szabályozásának érvényesítése az Európai Unió területén a fogyasztók jelenlegi élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos elvárásainak nem felelhet meg. Különösen vonatkozik ez Magyarországra. Hazánk hosszú idő alatt kiváló bizonyítványt szerezhetett a világ minőségi piacain. A fogyasztókat nem szolgálná, ha a biztonságos és jó minőségű magyar élelmiszerek helyét olcsó és élelmiszerbiztonsági szempontból gyöngébb minőségű importtermékek foglalnék el. A hazai minőségi élelmiszertermelés kiemelt támogatása a fogyasztók érdeke is, s az is hogy az itt megtermelt élelmiszerek zöme a hazai piacokon maradjon.

A GMO-jelölés eltörlése az uniós gyakorlatból a *TTIP* legnegatívabb következménye lehetne az élelmiszerlánc átláthatóságát illetően.

## Transzatlanti szabadkereskedelem (TTIP)

Sallai R. Benedek<sup>10</sup>  
LMP

Az első és legalapvetőbb tisztázni, hogy a TTIP-pel nem csak technikai problémáink vannak, hanem alapvető ideológiai is. Az LMP álláspontja szerint a szabadkereskedelmen alapuló világrend megbukott, és az ilyen irányú politikai akarat szegénységet, természeti pusztulást és az imperialista világpolitikai viszonyok bebetonozását jelenti. A szabadkereskedelem mellett érvelő neoliberálisok, ezzel szemben azt állítják, hogy a tőke szabad mozgása növekvő gazdasági aktivitást és így egyre növekvő jövedelmet jelent. Ezt az évszázadok óta tartó vitát a legjobban az eddig létrejött szabadkereskedelmi egyezmények hatásaival lehet tényekkel igazolni. Az EU-s szabadpiac, emellett a legjobb példa a NAFTA, az Egyesült Államok, Kanada és Mexikó közötti egyezmény. Ez utóbbi azért is nagyon jó példa, mert az USA sikernek tartja, így az EU-val kötendő egyezmények is ez az alapja. A NAFTA, ami 1994-ben lépett életbe, húsz év alatt nem járult hozzá Mexikó fölzároztatásához. Ez azért fontos, mert a globalizációkritikus álláspont szerint, a szabadkereskedelem az erősebb gazdaságnak ad szabad kezet, míg a gyengébb gazdaság kiszolgáltatottságát növeli. Weisbrot és munkatársai 2014-es tanulmánya alapján:

Mexikó a latin amerikai országok között a tizennyolcadik a húszból GDP per fő reálnövekedése alapján: (i) az ország 2012-es szegénységi rátája megegyezik az 1994-essel; (ii) a munkanélküliség 2013-ban nagyobb, mint 1994-ben volt; (iii) ha a 1980-as évek előtti gazdasági növekedési rátát vennénk alapul, és az maradt volna a 1994 és 2012-es időszak között, akkor Mexikó ma egy magas jövedelmű ország lenne.

Tehát az az érv, hogy a szabadkereskedelem önmagában hasznot hoz, nem igaz. Az előbb felsorolt adatok is azt mutatják, hogy a periférián fekvő országok rosszul járnak. Ezt összevetve azzal, hogy egy USA és/vagy Kanada – EU relációban Magyarország mennyire perifériális gazdasági helyzetben van, arra következtetésre kell, hogy jutasson minket, hogy magával a TTIP/CETA-val mint ötlettel szemben mindent meg kell tennünk. Ugyanakkor a CETA és a TTIP több, mint szabadkereskedelmi egyezmény. Egy klasszikus szabadkereskedelmi egyezmény a vámok kölcsönös csökkentéséről szólnak általában, azonban ezek az egyezmények szabályozásharmonizációt, a jogszolgáltatás privatizálását és az intellektuális jogokat is érintik. Ezek túlmennek a szabadkereskedelem alapvető céljain és céljuk a tőke szabad mozgásával szembeni akadályok, így a közösségek természeti erőforrása feletti önrendelkezésének lebontása. Vegyük is ezeket sorba, először nézzünk a jogszolgáltatás privatizálására. Ez az ISDS-en keresztül történik, ami olyan mechanizmus, ami szerint három választott bíró (akik legtöbbször gazdasági joggal foglalkozó ügyvédek) egy zárt panelben bírálják el vállalatok és államok közötti kérdéseket. Ez elvileg azért jó, mert így a nemzeti bíróságok nem lesznek a külföldi befektetőkkel szemben elfogultak. Ez az érvelés ott hibádzik, hogy ezt leginkább korrump, gyenge jogrendszerrel rendelkező országok között szokták alkalmazni (mint például a Kína – Nemétország szerződésben). Az EU és az USA is, elvileg, a világ legmegbízhatóbb jogrendjei közé tartoznak. Akkor mégis miért van szükség erre? Ahhoz, hogy erre válaszoljunk, először nézzük meg, hogy milyen ítéletek születtek a már emlegetett NAFTA hasonló fejezete kapcsán.

Az *S.D. Myers Inc. vs Kanada* perben a felperes egy amerikai hulladékkezelő cég volt, amely PCB hulladékkal foglalkozott. Miután nem volt elég sikeres, székhelyét az Egyesült Államokból Kanadába helyezte át. 1989-ben azonban Kanada aláírta a veszélyes hulladékok kezeléséről és szállításáról szóló Bázeli egyezményt, aminek a betartatása miatt a kanadai környezetvédelmi miniszter egy átmeneti rendeletben megtiltotta a PCB exportját. Ez sértette

<sup>10</sup> Szerkesztett anyag, amely az LMP véleményét tartalmazza

Meyers üzleti érdekeit, ezért az *S.D. Meyers* a *NAFTA* 11-es bekezdés egyes előírásainak megsértése miatt pert indította kanadai állam ellen. A magánbíróság úgy találta, hogy bár a kanadai kormány motivációja megfelelt a *NAFTA* által előírt elveknek, az átmeneti rendelkezés azonban sértette a *NAFTA* 1102-es pontját, így Kanadát \$ 6 millió kanadai dollárt megfizetésére kötelezte.

Az *ExxonMobil* a *NAFTA* által biztosított magánbíróságokon nyert pert 2007-ben Kanada ellen, mert a kanadai törvényhozás előírta, hogy az olajkitermelésnél felhasznált termékek egy részét helyi termelőktől kell beszerezni.

A *Cargill* nevű cég 2004-ben, szintén a *NAFTA* keretein belül, 72 millió eurót nyert Mexikótól, mert az adót vetetett ki az elhízást okozó magas fruktóz tartalmú szirupra.

Ebből is látszik, hogy az *ISDS* az állami szabályzásoktól védi a befektetéseket. Mi, akik úgy gondoljuk, hogy az igenis a nemzeti szuverenitás része, hogy egy törvényhozás például a fruktóz szirupra adót vet ki, láthatjuk, hogy ez a jogállam elleni támadás. Ezekkel a magánbíróságokkal azt tudják elérni, hogy egy olyan jogszolgáltatási rendszerhez férnek hozzá az óceán két partján székelő multinacionális vállalatok, amelyhez az állampolgárok nem. Tehát a jogegyenlőség, illetve a jogállam, ami a legalapvetőbb liberális követelések közé tartozik, itt a tőkekoncentráció által van veszélyeztetve. Így azt a jogállamot és azt a jogbiztonságot, amit a liberálisok a sikeres gazdaság, vagyis a külföldi tőkevonzó-képesség alapfeltételének tartanak, bontják le a multinacionális vállalatok ezekkel az egyezményekkel. Mintha csak a következő marxi idézetet akarnák igazolni: „a kapitalista termelés mechanizmusa mindig eltávolítja azokat az akadályokat, amiket időlegesen ő maga teremtett”.

A szabályozás harmonizáció részleteit tekintve kevés információnk van, hiszen konkrétumok alig vannak nyilvánosságra hozva. Az EU ombudsman és civilszervezetek nyomására nyilvánosságra lett hozva pár dokumentum, illetve a Bizottság pár tárgyalási álláspontja. De ezekben összességében konkrétumok alig vannak, azt, hogy ebből hogy fog kinézni a végleges normaszöveg, még körülbelül sem lehet tudni. A használt fogalmak definiálatlanok, lényegi kérdések nincsenek kifejtve. Az élelmiszerbiztonsági szabályzatharmonizációban benne van, hogy az amerikai élelmiszerbiztonsági hatóság méréseit egyenértékűnek fogadjuk el a magyaréval és vice-versa. Ez nem feltétlenül tűnik soknak, de ez az első lépés afelé, hogy nem csak az Egyesült Államok hatósági méréseit, hanem döntéseit is egyenértékűnek kell elfogadni, hiszen az *USA* pozíciót nem ismerjük és ez a kettő kompromisszuma lesz. Nyilvánosságra lett egy fejezet hozva magáról a szabályozásharmonizációról, az a fejezet is egy politikailag korrekt közhelygyűjtemény, egyetlen egy lényeges mondat van benne az pedig a következő: meg fog maradni a tagállamok joga legitim indokkal a szabályzatok változtatására. Az, hogy mi ez a legitim indok, azt természetesen magánvádas eljárás lesz eldöntve. Tehát ez az egyezmény nem csak a jelenlegi szabályzásainkat veszélyezteti, hanem azt a lehetőséget az életfeltételeinket védő szabályozások alkossunk.

A szabályozások kapcsán a kormány a GMO-ra fókuszál leginkább. Ennek két oka van: az egyik, hogy ebben jelentős európai ellenállás van, a másik, hogy Magyarországon van a GMO-nak az EU-ban a legrosszabb megítélése. A kormány állítása szerint mivel a GMO-tilalom benne van az Alaptörvényben, ezt a tilalmat sem a *CETA* sem a *TTIP* nem írhatja felül. Ezzel az érveléssel több probléma van. Először is a GM-termékeket szinte lehetetlen országhatároknál feltartóztatni, még a kormány bevallása szerint is a jelenleg nálunk takarmányként használt szójadara jelentős része GM-termék. A másik, hogy mivel az EP, Fideszes szavazatokkal, tagállami szintre helyezte a GM-fajtacsoportokkal kapcsolatos döntéseket még nehezebb lesz megállítani. Ráadásul a GM-termékeknek nem úgy fog utat törni a Monstano és egyéb agráripári érdekeltségek külföldi képviselőiként tevékenykedő amerikai kormányzat, hogy *expressis verbis* benne lesz a *TTIP* törzsszövegében a GMO import engedélyezése, hanem a magánvádbíróságokon, illetve egyéb szabályozások

illegitimé minősítésén keresztül fog eljárni. Ezért a gyanúm az, hogy a kormány csak kommunikációs szempontok miatt emeli ki a tárgyalások kapcsán a GMO-mentességet, hogy utána elő tudja adni a hatékony nemzeti érdekképviselő című egyfelvonásos drámát. Természetesen a *TTIP* és a *CETA* illeszkedik a kormány, a tőkevonzó képességet fetisizáló, neoliberális külpolitikájába, így itt érdemi ellenállásról szó sem lehet. Az szabályozásharmonizáció tekintetében még fontos megnézni, mi várható a kis és közepes vállalkozásokkal kapcsolatban. Ez azért nagyon fontos, mert a *TTIP*-t támogatók arra hivatkoznak, hogy azért lesz jó az egyezmény mert azok a kkv-k amik eddig nem tudtak exportálni a hatalmas bürokratikus teher miatt majd most fognak tudni. Ehhez képest a nyilvánosságra hozott anyagokban semmi konkrétum nincs, ami a kkv-kat érinti, az információhoz való jogot kivéve. Ez nem egy olyan jognak tűnik, ami majd lebontja az eddig az exportot visszafogó bürokráciát. Ráadásul, ha belegondolunk, mekkora perköltségekkel járnak a magánvádbírók, akkor látjuk, hogy ez az egyezmény nem a kkv-król szól. Ez is csak egy kommunikációs eszköz.

Álláspontunkból következően csatlakoztunk ahhoz a civilek által kezdeményezett európai aláírásgyűjtéshez, amely a szabadkereskedelmi egyezmények megkötése ellen indult. Ezzel célunk a nyomásgyakorlás, mivel az Európai Bizottság tavaly elutasította a hivatalosan indult kezdeményezést arra, hogy az unió állampolgárai is beleszólhassanak az egyezményekbe. A témában az LMP parlamenti vitanapot is kezdeményezett, amely februárban zajlott le.

*Összefoglalva*, az LMP nem támogatja a *TTIP*-et, mert a titokban tárgyalta szabadkereskedelmi egyezmény a multinacionális vállalatok profitmaximalizálását szolgálja, és a megállapodás lazítana az európai élelmiszerbiztonsági szabályokon, valamint a génmódosított termékek előállításának előírásain. A *TTIP* szerintünk a *GDP* és a munkahelyek számának csökkenését hozná.

## Kereskedelmi előnyök kontra környezeti biztonság

**Jávor Benedek**

Európai parlamenti képviselő, Párbeszéd Magyarországiért

A *TTIP*-tárgyalások egyik legkomolyabb hiányossága továbbra is a súlyos demokratikus deficit, ami az egész folyamatot jellemzi. Változatlanul ismeretlen például a magyar kormány hivatalos tárgyalási álláspontja. A külgazdasági tárcát vezető Sziijártó Péternek a kormányzati portálon jelenleg is olvasható, tavaly októberi nyilatkozata szerint „A gazdasági együttműködés ügyében elmondtam, hogy elkötelezettek vagyunk a *TTIP* iránt. A mi számításaink szerint, ha egy kellően ambiciózus *TTIP*-megállódás jön létre, akkor az 15-20%-kal tudná növelni a magyar exportot, 20-30 ezer új munkahelyet jelentene Magyarországon és a *GDP*-ket éves szinten 0,2-0,3%-kal meg tudná növelni.” Ezzel nagyrészt egybecseng a külügy egyik stratégiai dokumentumában olvasható állásfoglalás: „Az euroatlanti térség az elmúlt években jelentős pozícióvesztésen esett át a világ más térségeihez, így különösen Kelet-Ázsiához képest, de a *TTIP* ismét a transzatlanti térség javára billentheti az erőviszonyokat a világban. A *TTIP* által az euroatlanti térség egységesedik, belső integráltsága mélyül, ami szintén azt indokolja, hogy a magyar külpolitika egységben kezelje az egész térséget [...], valószínűsíthetően nem lesz olyan tárgyalási terület, ahol a tárgyalás reálisan várható kimenetele Magyarország számára kifejezetten hátrányos következménnyel járna [...], a *TTIP* összességében pozitív, de nem nagymértékű hatással lehet a Magyarországra történő közvetlen külföldi tőkebefektetésekre.” A fentiek nyomán a magyar kormány nem tűnik a *TTIP* ellenfelének, inkább egy óvatos támogató álláspont valószínűsíthető, miközben a nyilvánosságban sokszor igyekeznek azt a látszatot kelteni, hogy valójában szabadságharcot vívnak az Egyesült Államok (illetve részben az EU), és a *TTIP* elfogadása ellen.

A vitarendező mechanizmus (*ISDS*) részletkérdésnek tűnik, de akár politikai vízváltató is lehet. Orbán Viktor rádióinterjújában azt mondta: „Olyan egyezményt nem támogatok, amely gazdasági jogviták eldöntését kiemelné a magyar bírósági rendszerből, és valamilyen távoli választott bírósághoz helyezné át.” Ez jól hangzik – hiszen a *TTIP* a vitarendezést éppen ilyen külföldi testületekre bízna –, ám egy évvel ezelőtt éppen Orbán írta alá a magyar-orosz nukleáris együttműködési egyezményt, amelyben az szerepel: „Bármilyen vita, nézeteltérés vagy igény [...] esetén a felek által megjelölendő jó nevű, harmadik országbeli, nemzetközi választott bíróság hoz döntést. A választott bírósági döntés végleges, és a részes felek számára kötelező érvényű.”

Természetesen az egyezmény tartalmát érintő kifogások is hasonlóan súlyosak. A *TTIP* egyik sarkalatos pontja vélhetően a GMO-szabályozás lesz. Vannak olyan vélemények, amelyek szerint a szabadkereskedelmi egyezmény elfogadásáért a vállalati lobbicsoportoknak és az Egyesült Államoknak is engedményeket kell tennie GMO-fronton. Ám ha a GM-növények európai piaca nem is szabadul fel teljesen, a GMO-k beengedését sürgető nyomás mindenképpen megnő majd. Az *ISDS* a *TTIP* elfogadása esetén akkor is életveszélyessé válhat, ha a GMO-piac felszabadítását nem teszi kötelezővé: van rá esély, hogy ha egy uniós tagállam kormánya (élve a most megnyílt jogával) a tilalom mellett dönt, akkor majd egy külföldi választott bíróság előtt védekezhet a „kárt szenvedett” Monsanto vagy Pioneer kártérítési igényeivel szemben. Az új uniós GMO-szabályozás értelmében a tiltás tagállami hatáskör, ami látszólag növeli a nemzeti kormányok mozgásterét – valószínűleg erre gondolt az Orbán-kormány is, amikor magyar sikerként harangozta be a változást –, ám ez egyúttal azt is jelenti, hogy a jövőben majd az egyes kormányoknak kell hadakozniuk a hatalmas lobbijerejű és korrupciós potenciálú GMO-cégekkel, adott esetben az állampolgáraik feje fölött.

Az Európai Parlamentben egyáltalán nem vehető biztosra a *TTIP* megszavazása, az a fentiekén túl azzal is magyarázható, hogy nagyon súlyos fenntartások fogalmazódtak meg az

uniós agrárpolitika, a környezetvédelem, az élelmiszerbiztonság, a vegyianyag-szabályozás, illetve a szabadkereskedelmi egyezmény összeegyeztethetőségével kapcsolatban. Sokakban aggodalmat kelt, hogy a *TTIP* alapján az EU-nak konzultációs kötelezettsége lenne az Egyesült Államokkal a kereskedelmet érintő – például környezetvédelmi, egészségügyi vagy fogyasztóvédelmi – jogalkotásban, durván visszavetve az európai jogfejlődést, amely ezeken a területeken sokkal progresszívabb, mint az Egyesült Államokban. A vegyianyag-politika például teljesen külön utakon jár az EU-ban, illetve az Egyesült Államokban: az európai szemléletben sokkal komolyabb szerephez jut az elővigyázatosság elve és a megelőzés. Az uniós vegyianyag-szabályozás évtizedekkel előrébb tart: messze nem tökéletes ugyan, de lényegesen több vegyi anyagra nézve rendelkezik vizsgálati eredményekkel és felhasználási szabályokkal, mint az Egyesült Államok szabályozása. Az Egyesült Államokban piacon lévő vegyszereknek például csak a 2%-a esetén tesztelték a rákkeltő hatást. Ráadásul az Egyesült Államokban még az igazolt káros hatások esetében is lényegesen nehezebb piaci korlátozásokat bevezetni, mint Európában. Az erőtlén szabályozás következtében az Egyesült Államokban lényegesen gyakoribbak bizonyos, vegyi összetevőkkel is kapcsolatba hozható olyan betegségek, mint egyes allergiák, az asztma vagy a termékenység problémák. Ezeknek a betegségeknek a kezelése százmilliárd dolláros nagyságrendű kiadást jelent az állam és az állampolgárok számára, a gyártók nem vesznek részt a terhek viselésében. Az EU fejlettebb és hatékonyabb szabályokat alkalmaz, amelyek kézzelfogható egészségügyi és környezeti előnyöket biztosítanak. A *TTIP* belépése itt lelassítaná az európai szabályok fejlődését, és megakadályozná, hogy hasonlóan kemény előírásokat vezessenek be az Egyesült Államokban. A jogalkotók számára egyeztetési kényszert teremtene (nem a meglévő joganyag harmonizálására, hanem új jogszabályok megalkotására vonatkozóan), ami lefékezne, és a folyamatos kompromisszumkeresés miatt ki is lúgozná a jogalkotást. Vagyis a *TTIP* nem úgy tüntetné el a szabályozási különbségeket – amelyek jelenleg a fejlődés egyik mozgatórugóját jelentik – hogy mindenkit a legprogresszívabbak szintjére hozna fel, hanem inkább lefelé, az embereket és a környezetet kevésbé védő előírások követése irányába szorítaná az egyes országokat, így a vegyipari innovációt is gátolná. A gátló hatás az Egyesült Államokban érvényesülne a leginkább: ott a szigorúbb uniós szabályokhoz történő igazodás (amit a piacszerzés igénye motivál) a fejlesztések egyik mozgatórugója, ez a motiváció azonban megszűnhet.

Az egyezmény negatív hatással lehet az európai gyártókra is, hiszen megnyitja a piacot az olcsóbb, ám a környezetre és az egészségre ártalmasabb amerikai, kínai, ázsiai stb. termékek előtt. Jelenleg az egyes vegyi anyagok veszélyességére vonatkozó információk közkinccsnek, szabadon közzétehető tudnivalónak számítanak – a jövőben önmagában ez a közzététel (ami nem csak a fogyasztókat, hanem a gyártókat is orientálta és befolyásolta) önmagában is károkozásnak minősülhet. Az egyik negatív következmény lehet az is, hogy azok a veszélyes vegyi anyagok, amelyeket az Egyesült Államokban használnak a palagáz- és palaolaj-bányászatnál a kőzetrepesztésre, Európában is szabadon használhatóakká válnak. A fentiek nyomán Európa vélt – és nehezen bizonyítható – kereskedelmi előnyökért cserébe nagyon sokat feladna a környezeti biztonságából, illetve azokból a humán és környezeti értékekből, amelyek köré az európai egység szerveződik.

## **TTIP aktualitásai az Európai Parlamentben**

**Csiba Katalin**

Európai Parlament – Meszerics Tamás (*The Greens/EFA*) képviselő tanácsadója

A Transzatlanti Szabadkereskedelmi Megállapodás (*TTIP*) az EU jelenleg tárgyalt legnagyobb horderejű tervezete, mégis a hazai közbeszédbe a nyugat európaihoz képest több mint fél éves késéssel, a tavaszi EP választásokat követően érkezett meg a téma. Fontos tanulság a hazai közbeszéd alakításának szempontjából, hogy a *TTIP* először a médiamunkatársak számára is csupán az EP kampány ideje alatt vált ismertté. Később a nemzetközi tiltakozó Európai Polgári Kezdeményezés aláírásgyűjtő kampánnyal került be a hírfogyasztók számára már elérhető diskurzusba. Sajnos a mai napig hiányoznak a részletes szakmai cikkek nem csak Magyarországon, de az egész régióban. A jelenség mögött a felsőoktatási intézmények alulfinanszírozottságától kezdve a független szakmai kutatóintézetek alacsony számáig számos faktor lehet. Ezzel együtt az is igaz, hogy a *TTIP* tárgyalási dokumentumainak megosztása az elfogadhatónál zártabb keretek között zajlik a mai napig. Ebben a helyzetben fontos és szükséges minden olyan nyilvános vagy zártkörű fórum, ahol a hazai szakemberek véleményt és információt cserélhetnek a megállapodás ismert részleteiről és aktuális kérdéssről. Ezért engedjék meg, hogy a legjobb tudásunk szerint osszuk meg Önökkel a meglátásainkat a vita jelenlegi állásáról és az aktuális információkról. Ez okból írásunk végén mellékeljük a Martonyi Jánosi szerkesztésében nyilvánossá vált kormányanyagot.

### ***Az időbeliségről***

A *TTIP* megállapodás elsősorban az EU számára sürgetőbb kérdés. A Tanácsban és a Bizottságban is érzékelhető a visszamaradó válságkezelés tudat, amely arra ösztönzi a vezetőket, hogy olyan egyezményt tudjanak felmutatni az európai szavazóknak és közösségnek, amely a válság után gazdasági növekedést és munkahelyteremtést ígér. Angela Merkel és Jean Claude Juncker<sup>11</sup> nyilatkozata szerint a tervezet idejének lezárását sürgeti, mely az előkészítettség jelenlegi fokán ambiciózus vállalkozásnak tűnik. 2016-os amerikai és az azt követő német, illetve francia választások lehetetlenné teszik, hogy ezen országok a *TTIP*-val foglalkozzanak jövő év elejétől a kampány közben. Németország számára a kulcsszerepet a német járműipar erősítése jelenti, mely szektor az egyik fő nyertese lenne az egyezménynek, úgy véljük, hogy ez az egyik kulcs motorja a folyamatnak. Az is világos, hogy a Bizottság top prioritásai között kezeli a *TTIP* idejének lezárását. A jelen helyzetben sok múlik az időzítésen, ha ez év végéig nincs megállapodás, akkor a legnagyobb valószínűség szerint a folytatás legkorábban 2017-re tolódik. A magyar kormány is úgy tűnik, hogy erre a megúszásra játszik, és csupán belpolitikai szabadságharcos kommunikációval ellenben nemzetközi támogató kommunikációval oldalaz a folyamat mellett.

### ***Az ISDS és a politikai pártok pozíciói***

A civil és politikai kritika legerősebb pontja az *ISDS* vitarendezési mechanizmus. A civilszereplőktől érkező kritikákra Malmström kereskedelempolitikai biztos vezetésével januárban reagált a Bizottság, illetve a március 18-i *INTA* bizottsági meghallgatáson lehetett megtudni a Bizottság jelenlegi álláspontját. A Bizottság az *ISDS*-t ért jól ismert kritikákra annak kozmetikai átalakításával kíván reagálni, és továbbra is erőlteti az *ISDS* befektető védelem szükségességét. Malmström a biztosi meghallgatásán is hivatkozott a *CETA*-ban található (Kanada-Európa Szabadkereskedelmi Egyezmény) „továbbfejlesztett” *ISDS* mechanizmusra: arbitrázsbírók szabályzata, fellebbezési lehetőség megteremtése,

<sup>11</sup> <http://www.europeanvoice.com/article/merkel-and-juncker-aim-to-conclude-ttip-this-year/>



arbitrázs bíróság teljes átláthatóságának kritériumai, befektető számára kötelező választás a nemzeti és nemzetközi bíróság között (párhuzamos ügymenet kizárása). A jogász társadalom jelentős része – függetlenül attól, hogy támogatja-e a szabad kereskedelmet, avagy sem –, kritikusan szemléli az *ad hoc* kereskedelmi bíraskodási rendszert ilyen horderejű szerződés esetén. Megszólaló jogászok inkább támogatnának állandó Nemzetközi Kereskedelmi Bíróságot. Malmström szimpátiáját fejezte ki ez, jelezte, hogy a Bizottság ez irányba dolgozik, de jelezte, hogy szerinte erre nem várhat a jelenlegi folyamat.

Jelenleg az Európai Parlament *TTIP* határozat elfogadása előtt áll, mely terv szerint a májusi plenárison kerül napirendre (egy hónap csúszás lehetséges maximum). Bernd Lange német *S&D* képviselő a határozat jelentéstevője. Az *S&D* csoport hivatalos álláspontja szerint alapértelmezetten a *TTIP* megkötése mellett van. Puha aggályokat fejezett ki a befektető-állam vitarendezési mechanizmussal szemben, és inkább az állam-állam közötti vitarendezés irányába tolná a szabályozást. Ezzel együtt a szocialista frakció 2015. március 4-ei hivatalos álláspontja semmilyen konkrét vétő kritériumot nem határozott meg. Mivel a parlamenti többség a konzervatív, szocialista és liberális szavazatokkal megvan, sok múlik az *S&D* magatartásán. A hivatalos zöld álláspont az *ISDS* teljes elutasítása, valamint a jelenleg készülő EP határozat leszavazása, amennyiben az *ISDS*-ről pozitívan nyilatkozik. Az *ISDS* elutasítása mellett foglalt állást a *GUE* csoport is. Értékelésünk szerint a Lange-tervezet leginkább a Bizottság “tervezzük újra a *TTIP*-t” kampányának a része. A zöld frakció képviselői az *INTA* bizottságban és minden jelentéshez véleményt adó bizottságban több száz módosítóval látják el a szöveget. Mivel a módosítók megvitatása még hátra van, a végső szövegtervezetet nem tudjuk megjósolni. Természetesen számunkra az a fontos, hogy a Parlament kritikus szöveget fogadjon el, vagy puha szöveget szavazzon le. Ez nagyban befolyásolhatja a további folyamat sebességét, ami így a korábban említett időkorlát miatt fontos szavazás lesz.

### **Gazdasági számítások**

Az a meggyőződésünk, hogy a hazai közbeszédben az *ISDS* vita mellett a szerződés perifériára gyakorolt várható hatását is hangsúlyozni kell, mely az európai diskurzusban elnagyolt. Kérdésünkre a bizottsági tárgyalók nem tudtak beszámolni kifejezetten periféria és EU piac fókuszú országokra vonatkozó hatásvizsgálatokról. Eközben komoly szakmai aggályok fogalmazódtak meg a hivatalos döntés előkészítő hatásvizsgálatok módszertanával kapcsolatban, mely megkérdőjelezi, hogy egyáltalán lehet-e elvárásokat alapozni ezekre az optimista gazdasági növekedést, munkahelyteremtést és családra számított bevétel növekedést jósoló becslésekre. Ezen felül szinte alig vitatott kérdés a keleti- és déli periféria országaiban, hogy milyen államra háruló költségei lesznek az EU piacán jelentkező kizorító hatásnak, illetve mely ágazatok (és munkavállalók) készüljenek fel a veszteségre. Irodánk a hazai vita megkönnyítése érdekében összefoglaló riportot készítettett,<sup>12</sup> mely segít tájékozódni az eddig elkészült nagyobb gazdasági hatásvizsgálatok között, összeveti azok módszertanát, illetve adatait és eredményeit. Az álláspontunk, hogy ameddig ilyen szélsőségesen ellentmondó adatok vannak megbízhatónak mondható forrásokból, addig – *ISDS* ide, vagy oda – a szerződés döntés előkészítése nem megalapozott és nem kerülhet szavazásra.

<sup>12</sup> [http://ttip2015.eu/files/content/docs/Full%20documents/ttip\\_study\\_0311.pdf](http://ttip2015.eu/files/content/docs/Full%20documents/ttip_study_0311.pdf)

*Melléklet***Jelentés a Kormány részére az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok közötti transzatlanti kereskedelmi és beruházási megállapodás vonatkozásában nemzeti hatáskörben elvégzett hatásvizsgálatok eredményeiről****Összegzés**

Az USA és Európa között jelenleg az átlagos vámszint 3-4% körül van, ezért ennek szinte teljes körű lebontása nem ütközhet komoly akadályba. A vámlebontás kedvező hatása – tekintettel a transzatlanti kereskedelmi forgalom jelentős volumenére – így is számottevő lesz.

A TTIP-re vonatkozó nemzetközi tanulmányok abban megegyeznek, hogy a növekedési hatás zöme a nem vámjellegű akadályok felszámolásától várható.

Először fordul elő, hogy két nagy gazdasági pólus nemcsak klasszikus kereskedelmi akadálylebontást céloz meg, hanem szabályozási együttműködést is kialakít. Ez a jövőben kibontakozó iparágakban fog automatikusan könnyebb piacra jutási lehetőségeket teremteni.

Alapos, a kiemelt szektorokra, ágazatokra és szakterületekre kiterjedő elemzés után arra a következtetésre jutottunk, hogy valószínűsíthetően nem lesz olyan tárgyalási terület, ahol a tárgyalás reálisan várható kimenetele Magyarország számára kifejezetten hátrányos következménnyel járna.

Fontos kiemelni, hogy a kutatások alapján a szabadkereskedelmi egyezmény megkötését követően is mintegy 10 évre van szüksége a hatások teljes érvényesüléséhez. A magyar gazdaságot érő impulzusok így várhatóan túlnyomórészt csak következő évtizedben lesznek érezhetőek.

Biztonságpolitikai összefüggésű kérdés az energiahordozó-forgalom teljes liberalizálása. Magyarország energiaellátásának diverzifikálása szempontjából potenciálisan fontos lehet a földgázimport lehetősége az USA-ból, amely ármérséklő hatású lehet. Érdeklünk a különleges amerikai gázkitermelési technológiák szabad áramlása.

Mivel az amerikai bioetanol előállítása olcsóbb, az Európába irányuló export növekedésére lehet számítani. Ez érzékenyen érintheti az európai (köztük a magyar) termelőket.

Hazánkat az Uniós átlagnál várhatóan kevésbé érinti majd a megállapodás, hiszen a 2012. évi adatok szerint teljes exportunk mindössze 2,4%-a (a többségi magyar tulajdonú cégek exportja esetében 1,8%-a) irányul az Egyesült Államokba, míg az EU esetében ez az arány 6% feletti, egyes tagállamoknál pedig, mint Írország vagy az Egyesült Királyság, bőven meghaladja a 10%-ot.

A makrogazdasági modellezés eredménye óvatos optimizmusra ad okot a várható gazdasági hatásokat illetően. Az USA-val való szabad kereskedelem a bilaterális külkereskedelmi forgalom volumenét középtávon 15-20%-kal emelheti, a GDP növekedéséhez pedig 0,2 % körüli mértékben járulhat hozzá.

A csupán vámcsökkentéssel számoló forgatókönyv esetén, középtávon 6 ezer fővel, míg a szabályozási liberalizációval együtt 23-29 ezer fővel bővíthet a foglalkoztatottak száma Magyarországon.

Ágazati szinten a közúti járműgyártás esetében lehet a legnagyobb növekedési többlettel számolni bármilyen TTIP forgatókönyv esetén. Ha csak a vámokat törlik el, akkor is összességében 1,4%-os ágazati bővüléssel számolhatunk, míg kisebb átfogó liberalizáció 3,8%-os, a nagyobb átfogó liberalizáció 7,9%-os nettó ágazati kibocsátás-bővülést eredményezhet Magyarországon.

További haszonélvező lehet a vegyipar (+0,2%-os bővülés), kis mértékben a gyógyszeripar és orvosi műszeripar.

Az európai elektronikai ipar meglévő versenyképességi hátrányát felerősítheti a szabadkereskedelmi egyezmény, amely Magyarországon az ágazat további zsugorodását eredményezheti.

A *TTIP* hatására a magyar szállítóknak az EU belső piacán az *USA*-beli cégek markánsabb megjelenésével kell számolniuk. Ez a hatás – figyelembe véve az EU-ba irányuló szállításaink súlyát (ami 2012-ben teljes kivitelünk 76%-át tette ki) – jelentősebb lehet, mint a *TTIP* közvetlen, magyar-*USA* kétoldalú kereskedelmi forgalomra irányuló hatása.

Az amerikai cégek erősödő európai megjelenése nemcsak kihívást, hanem lehetőséget is jelenthet a hazai kis- és középvállalkozásoknak, mert beszállítóként új partnerekre találhatnak az EU határain belül.

A mezőgazdasági ágazatban a teljes liberalizáció esetében az amerikai behozatal esetleges kiszorító hatása néhány termék (pl. gabonafélék, olajnövények, húsfélék, izoglükóz, csemegekukorica) jelenthet számunkra piaci kihívást Nyugat-Európában.

A *TTIP* összességében pozitív, de nem nagymértékű hatással lehet a Magyarországra történő közvetlen külföldi tőkebefektetésekre.

A beruházásvédelmi kérdések bekerültek a szerződés uniós mandátumába. Az *USA* által megkötött beruházásvédelmi megállapodások az eddigi példák alapján inkább az *USA* partnerei számára hátrányosak; több pert indítottak és nyertek az amerikaiak a szerződő partnereknél, mint fordítva. (Hazánk korábban nem kötött kétoldalú beruházásvédelmi megállapodást az Egyesült Államokkal.)

Mivel a *TTIP* várhatóan egységes beruházási keretet hoz létre minden EU-tagállam számára, ez jogalapot teremt arra, hogy a magyar cégek, vállalkozók számára is rendelkezésre álljanak az „E” vízumok („*E-1 Treaty Trader*”, valamint az „*E-2 Treaty Investor*” vízum), amelyek jelenleg kétoldalú beruházásvédelmi megállapodás hiányában nem kérelmezhetők.

A kutatások szerint a sikerebben tőkésített amerikai bankok konszolidációs vásárlásai érinthetnek egyes legyengült európai bankokat, melyeknek Magyarországon is működhetnek leányvállalatai és fiókjai, de a jelenlegi magyar piaci helyzet következtében közvetlen magyar bankvásárlás nem várható még az itt lévő amerikai pénzüzetek részéről sem. Ebben az esetben Európának és Magyarországnak nem az amerikai verseny, hanem a nemzetközi feltételek (új banki és biztosítói nemzetközi követelmények) jelentenek kihívást, amelyek függetlenek a tervezett *TTIP* megállapodástól.

A *TTIP*, valamint az Európai Unió által az utóbbi években megkötött, vagy tárgyalás alatt álló szabadkereskedelmi megállapodásoknak köszönhetően jelentősen nőhet és diverzifikálódhat külkereskedelmünk, ami miatt szükségessé válhat külgazdasági intézményrendszerünk felülvizsgálata.

### **Bevezetés**

Az EU és az *USA* 2013 januárjában jelentette be az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok között megkötendő transzatlanti szabadkereskedelmi megállapodás (*Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP*) megkötéséhez szükséges tárgyalássorozat elindítását. A cél a kétoldalú kereskedelem és beruházások útjában álló akadályok lebontása és olyan szabályozási fegyelmek kialakítása, amelyek mintául szolgálhatnak a multilaterális kereskedelmi rendszer megerősítéséhez. A tárgyalások főbb területei: a piacra jutási és szabályozási kérdések, valamint a nem vámjellegű akadályok lebontása. 2013. július 8-án került sor az első tárgyalási fordulóra Washingtonban. A megállapodástól mindkét oldalon a gyorsabb gazdasági növekedést, a befektetések és a külkereskedelmi forgalom bővülését, valamint munkahelyek számának emelkedését várják.

A megállapodás várhatóan a vámok eltörlését, a nem vámjellegű akadályok és a túlzott szabályozások, bürokratikus akadályok mérséklését eredményezi majd. Az *USA* és Európa között jelenleg az átlagos vámszint 3-4% körül van, ennek szinte teljes körű lebontása nem

ütközhet komoly akadályba. A vámlebontás kedvező hatása – tekintettel a transzatlanti kereskedelmi forgalom jelentős volumenére – az alacsony átlagos vámszint ellenére számottevő lesz. A nem vámjellegű akadályok ugyanakkor sokkal jelentősebb korlátai a kereskedelemnek és a tőkeáramlásnak, de ezen a területen jóval nehezebb lesz átfogó eredményt elérni. A vitatott kérdések bonyolultsága miatt a tárgyalási folyamat évekig tarthat.

A tárgyalásokat megelőzően mind az USA-ban, mind az egyes EU tagállamokban konzultációkat, háttérvizsgálatokat folytattak a TTIP lehetséges hatásainak feltérképezésére. A Bizottság hatásvizsgálata a *Centre for Economic Policy Research (CEPR)* által készített jelentésen alapult.<sup>13</sup> A tanulmány becslése szerint az EU gazdaságának 2027-től évi 119 Mrd EUR GDP bővülést jelenthet a megállapodás, növekedhet a külkereskedelmi forgalom és a foglalkoztatás.

A TTIP tárgyalásokkal kapcsolatban képviselendő magyar álláspont megalapozása érdekében a Kormány 1309/2013. (VI.7.) számú határozatában úgy döntött, hogy az érintett miniszterek bevonásával, a külügyminiszter koordinálása mellett készüljön olyan hatásvizsgálat, amely a szabadkereskedelmi megállapodás magyar gazdaságra vonatkozó várható hatásait elemzi.

A Külügyminisztérium felkérése alapján független szakértőként a MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Központ Világgazdasági Intézete, valamint a Corvinus Egyetem Világgazdasági Tanszéke által delegált szakértők – az érintett tárcákkal folyamatosan egyeztetve – dolgozták ki a kutatások metodikáját, segítettek a TTIP által fokozottan érintett érzékeny szektorok, ágazatok és szakterületek meghatározásában, a kutatási tervek összeállításában, valamint előkutatásokat végeztek nemzetközi hatástanulmányok felhasználásával. A kutatási témákat és terveket az érintett tárcák elfogadták, így összesen 20 résztanulmány készült. A vezető kutatók megvizsgálták, elemezték és szintetizálták a tárcák (BM, EMMI, KIM, NFM, NGM, VM) és háttérintézetek, valamint az ÁROP<sup>14</sup> forrásból finanszírozott külső kutatók, kutatóintézetek anyagait, majd az MKIK által végzett hazai vállalati körben végzett felmérés eredményének figyelembevételével összegezték azokat.

A tárcák és a kutatók által elkészített kutatási anyagokat (csakúgy, mint az anyagok alapján készült összegző hatástanulmányt) többszörösen egyeztetettük a vezető kutatókkal, a tárcák operatív szakértőivel annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló információk birtokában átfogó kép alakulhasson ki a TTIP lehetséges hatásairól a magyar gazdaságra.

A tárgyalások globális jelentősége miatt a Kormány kiemelten fontosnak tartja a tárgyalások kapcsán felmerülő stratégiai kérdésekkel kapcsolatos magyar álláspont megfelelő koordinálását. Ennek érdekében az 1534/2013 (VIII.15.) Kormányhatározat rendelkezett egy, a TTIP tárgyalások alakulását vizsgáló Koordinációs Tárcaközi Bizottság létrehozásáról.

Az alábbi TTIP hatástanulmányt – operatív szintű tárcaközi egyeztetéseket követően – a Koordinációs Tárcaközi Bizottság 2013. november 22-i ülése megtárgyalta és koncepcionálisan elfogadta.

### **1. A TTIP folyamata és a nemzetközi várakozások**

2013-ban az Európai Bizottság és az Egyesült Államok kormánya megkezdte a tárgyalásokat a Transzatlanti Szabadkereskedelmi és Beruházási Egyezmény létrehozására. A TTIP két jelentősen eltérő gazdasági térséget integrál. Az USA gazdasága jóval kisebb

<sup>13</sup> [http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc\\_150737.pdf](http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf)

<sup>14</sup> A TTIP-hez kapcsolódó kutatások szakmapolitikai érintettsége miatt a kutatások kapcsán felmerő költségek az ÁROP 1.1.19-2012-2012-0006 jelű „Stratégiai tervdokumentumok és hatásvizsgálatok készítése a Külügyminisztériumban 2012” című pályázati projektben kerülnek elszámolásra

regionális különbségekkel működik, mint az EU.<sup>15</sup> A szabványok, szabványosítási eljárások és szabályozási megközelítések tekintetében jelentős eltérések vannak a két térség között. Amíg az EU-ban erős az egységes normákra és eljárásokra, egységes jogértelmezésekre való törekvés, addig az USA esetében a tagállamok több, versenypolitika szempontjából meghatározó területen eltérő megoldásokat alkalmaznak.

A tárgyalások 2013 novemberében még kezdeti szakaszban vannak, nem lehet pontosan látni, hogy mi lesz azok kimenetele. Ezért a nemzetközi tanulmányok és a KÜM által koordinált kutatás is több forgatókönyvvel számol.

Magyar részről a következő három forgatókönyvet vizsgáltuk:

1.1. A *TTIP* kizárólag a vámokat bontja le.

1.2. A *TTIP* a vámok lebontása mellett részlegesen mérsékli (kb. 25%-kal) a nem vámjellegű akadályokat (Részleges liberalizáció.)

1.3. A *TTIP* a vámok lebontása mellett jórészt felszámolja a nem vámjellegű akadályokat (kb. 90%-os mértékben) (Teljes liberalizáció.) Egyes külföldi tanulmányok további variációkkal is számolnak aszerint, hogy a nem vámjellegű korlátozások hány százalékát törlik el.

A vámok és egyéb kereskedelmi akadályok preferenciális megállapodás keretében történő lebontása egyrészt kereskedelemteremtő, másrészt kereskedelemeltérítő hatásokkal jár. A kereskedelemteremtés abból adódik, hogy az akadályok szerződő felek közti lebontása gazdaságosabbá teszi a partnertől való importot, amely a kétoldalú kereskedelmi forgalom bővüléséhez vezet. A kereskedelemeltérítő hatás lényege, hogy a kereskedelmi akadályok kétoldalú lebontása relatíve rontja a harmadik országok termékeinek versenyképességét és a felek importját a preferenciális partner irányába tereli át.

A *TTIP*-re vonatkozó nemzetközi tanulmányok egyetértenek abban, hogy a növekedési hatások zöme a nem vámjellegű akadályok felszámolásától remélhető. Fontos azonban, hogy a vámbontás önmagában is negyedszázaléknyi *GDP* növekedést indukálhat. Az Európai Bizottság megbízásából a *CEPR* (*Center for Economic Policy Research*) végzett előrejelzést, amely az EU számára a liberalizáció mértékétől függően 0,3-0,5%-os *GDP* többletet remél a *TTIP*-től. A magyar kutatás hasonló eredményre vezetett és hozzávetőlegesen 0,2%-os bővülést prognosztizál Magyarország esetében.

A *TTIP* létrejötte jelentős kereskedelemeltérítő hatással járhat a harmadik országok számára, amelyek a vámcsökkenési forgatókönyv esetén akár 0,5-1,5%-os *GDP*-vesztéséget is elszenvedhetnek. Az átfogó liberalizációs forgatókönyvek megvalósulása esetén a veszteség jóval kisebb lenne, mert a szabályozási akadályok mérséklése (pl. az EU és USA szabályozások közelítésén keresztül) a harmadik partnerek USA-ba és EU-ba irányuló exportját is megkönnyítheti, illetve olcsóbbá teheti. E mellett az EU és az USA (*TTIP* hatására) bővülő *GDP*-je a harmadik országok termékei felé is növelheti az import keresletet.

A *CEPR* tanulmánya szerint egy nagyon ambiciózus forgatókönyv esetén a növekedési és a szabályozások közelítéséből tovagyűrűző hatások érvényesülése miatt a harmadik országok összességében akár profitálhatnak is a *TTIP* létrehozásából. (33 Mrd euróval bővülhet az EU harmadik országok felé történő exportja és 67 Mrd euróval az onnan származó importja.)

A jövedelemhatásoknál számolni kell a vámbevételek kiesésével és a vámterhek eltűnéséből eredő megtakarításokkal. A különböző forgatókönyvek alapján a *TTIP* várhatóan évente 70-78 Mrd euró vámbevétel-kiesést eredményez az EU-nak és ezzel párhuzamosan, ezt meghaladó nagyságú megtakarítást jelent az európai exportőröknek.

---

<sup>15</sup> 2010-ben az USA legalacsonyabb (Mississippi) és legmagasabb (Connecticut) jövedelmű tagállamai közötti szorzó 1,8-szoros, míg az EU esetében Bulgária és Dánia között közel 9-szeres. (*U.S. Census Bureau, Eurostat*, Luxemburgot figyelmen kívül hagyva.)

Minden tanulmány a járműiparban és kapcsolódó alkatrészgyártásban várja a legnagyobb növekedés- és foglalkoztatás bővülést. A növekmény zöme a kötelező műszaki előírások jelenlegi, jelentős különbségeinek mérséklésével a normáknak való megfelelés kölcsönös elismerésével érhető el.

Érzékelnünk kell azt a trendet is, hogy a *TTIP* intézményesíti az együttműködési folyamatokat. A harmonizáció folyamatára például már javaslatként megjelent a Transzatlanti Szabályozási Tanács (*Trans-Atlantic Regulatory Council*) terve, amely létrejötte esetén intézményesen támogatja a szakmai munkát.

## **2. A várható makrogazdasági és beruházási hatások Magyarországon<sup>16</sup>**

### **2.1. Az amerikai gazdasági kapcsolatok súlya**

A magyar statisztika szerint az Európán kívüli kereskedelmi partnerországok rangsorában 2012-ben a teljes forgalom alapján az Egyesült Államok Kína után a második, az exportadatok tekintetében viszont első helyen állt. Kereskedelmi szempontból az *USA* különböző súlyt képvisel az EU tagországainak külkereskedelmében. Az áruk kereskedelmében Magyarország közvetlen exportjának mindössze 2,4%-a áramlik az *USA*-ba, míg az EU tagállamok összexportjának 6,3% irányul az Egyesült Államokba. Import tekintetében az összehozatal 2%-a származik az *USA*-ból, míg az *USA* részesedése az EU tagállamok importjából átlagosan 4,3%. Mindeközben az ír export 21%-a, a német 7,4%-a, az olasz 7,3%-a áramlik az *USA*-ba. Jellemzően a keleti és déli tagállamok számára kevésbé fontos az *USA* a közvetlen exportban. Az *USA* különböző tagállamai számára szintén különböző jelentőséggel bír Európa: Texasból 37 Mrd *USD*, Kaliforniából 28 Mrd *USD* export áramlik Európába, míg Virginiából mindössze 5,2 Mrd *USD*, ill. Michigan, Észak-Karolina és Tennessee államokból 6 Mrd *USD*. A legtöbb *USA* tagállam első öt exportpartnere között az Unióból általában Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Belgium, esetleg Spanyolország szerepel.

### **2.2. A *TTIP* makrogazdasági hatásai**

Bár – más tanulmányokra alapozva – az *USA*-val való szabad kereskedelem a bilaterális külkereskedelmi forgalom volumenét középtávon 15-20%-kal emelheti, a *GDP* növekedéséhez csak mérsékelt, 0,2% körüli mértékben járul hozzá. A Magyarországra vonatkozó más nemzetközi becslések közül több megerősíti ezt az óvatos optimizmust.

A növekedési hatások esetében azt vizsgáltuk, hogy az exportra termelés és az importfogyasztás bővülése együttesen milyen nettó, összesített hatással jár. Ágazati szinten a közúti járműgyártás esetében lehet a legnagyobb növekedési hozadékkal számolni bármelyik *TTIP* forgatókönyv esetén. A vámok eltörlése önmagában 1,4%-os ágazati bővülést, a

<sup>16</sup> A makrogazdasági elemzéshez használt matematikai közgazdasági modellek rövid magyarázata: *Computable General Equilibrium* modell: A *CGE* modellek információs bázisuk a nemzeti számlák és az *input-output* táblák adják, amelyet arra használnak, hogy kiszámolják, hogyan reagálhat a gazdaság a gazdaságpolitikai (pl. liberalizáció) változására. Az általános gazdasági egyensúlyelmélet a piaci verseny, a racionális gazdasági szereplők piaci viselkedésének matematikai modellje. A modell változókból és a változók közötti összefüggést leíró függvényekből, tovább az ehhez szükséges adatbázisból áll. A *TTIP* esetében ez export, import, ár rugalmassági, keresletrugalmassági, vámérték változókat, továbbá a nem vámjellegű akadályok számszerűsített elvonatkoztatott adatbázisát, amely alapján a *GDP* növekedés, a foglalkoztatás bővülése becsülhető. Kereskedelmi rugalmasságon alapuló modell: Egyszerűsített *CGE* modell, amely a kereskedelmi rugalmasság és az import adatokból becslő a *GDP* növekedését. Gravitációs modell: A gravitációs modellek a fizikai tömegvonzás analógiájára azzal a hipotézissel élnek, hogy a gazdasági folyamatokban, kereskedelemben, *FDI*-ban stb. bővelkedő régiók még több tevékenységet vonzanak be. Ez alapján próbálják becsülni a gazdasági folyamatokat, ami azért lehet problémás, mert a végtelen beáramlás végtelen kereslete a termelési tényezők iránt végtelenül megdrágítaná a munkaerőt és a hitelkamatokat, így kérdés, hogy hol van az a pont, amikor a gazdasági tömegvonzás leáll.

szerényebb átfogó liberalizáció 3,8%-os, az ambiciózusabb átfogó liberalizáció 7,9%-os nettó ágazati kibocsátás-bővülést eredményezhet Magyarország esetében. A számítástechnikai cikkek, gumiipar és gyógyszeripar esetében átlagosan legalább 0,2-0,5%-os növekedésbővülést várhatunk.

Ágazati szinten összességében a feldolgozóiparban keletkezhet a legtöbb új munkahely minden forgatókönyv esetén. Amennyiben a vámon kívüli akadályok kisebb vagy nagyobb mértékben leépítésre kerülnek, a szolgáltató szektorokban várható komolyabb foglalkoztatás-növekedés, elsősorban a kereskedelem és gépjárműjavítás, a szállítás és raktározás, továbbá az ingatlan, műszaki és adminisztratív tevékenységek területén. Ezen kívül az oktatási szolgáltatások terén lehet komoly abszolút létszámbeli bővülés. A csupán vámcökkentéssel járó forgatókönyv esetén, középtávon 6 ezer fővel, míg a szabályozási liberalizációval együtt 23-29 ezer fővel bővülhet a foglalkoztatottak száma.

### 2.3. Beruházási hatások és korábbi beruházásvédelmi tapasztalatok

Beruházások szempontjából az EU és az USA kölcsönösen egymás legfontosabb partnere. Magyarország számára az amerikai tőke kiemelkedő beruházási forrás. A kereskedelmi liberalizáció önmagában is beruházás-teremtő hatással bír, hiszen az exporttermékek iránti felfutó kereslet igényli a termelésbővítést, másrészt a keletkező jövedelemtöbbletből is várható további beruházási célú felhasználás. A működőtőke-beruházások esetében a nyers adatokban elbújik az USA tényleges magyarországi súlya, mert az amerikai vállalatok főleg európai leányvállalatokon keresztül jelennek meg a magyar gazdaságban. Ezen kívül a tőkeáramlási adatokat torzítja a jövedelmi hatás nélküli tőkeátáramoltatás, amikor a pénz csak átfolyik a magyar gazdaságon. Mivel a nyers *FDI* adatok megbízhatatlanok, kétféle megközelítésben került elemzésre a *TTIP* várható hatása. Egyik irányból kiszűrésre került a két említett torzító hatás (európai nemzeti színekben megjelenő amerikai háttérű vállalatok, átfolyó tőke), másrészt az ágazati növekedési adatokból is történtek számítások a szükséges kapacitásbővítés beruházási igényére. Mindkét megközelítés alapvetően azt mutatja, hogy pozitív, de minimális növekedési hatások várhatók a beruházások esetében is.

A beruházások szempontjából a nettó növekmény a következőképp alakulhat. Ágazati bontásban a vámeltörlési forgatókönyv esetén nagyjából minden ágazatnál százmilliós forintos beruházás-növekedés várható. Egyedül a feldolgozó ipar kivétel, amelyben ennek háromszorosa valószínűsíthető. A mélyebb liberalizáció a nem vámjellegű akadályok eltörlésével az előző hatás 3-4-szeresét válthatja ki abszolút összegben, tehát ágazatonként nagyjából összesen 200-400 M Ft-os többletberuházást, ill. a feldolgozó-iparban összességében 3,5-6 Mrd Ft beruházási bővülést teremthet.<sup>17</sup> A növekedés mértékét jelentősen befolyásolja az ágazatok külföldi tőkére való nyitottsága. Jelenleg, a külföldi tőkearány alapján, a legzártabb európai iparág a repülőgépgyártás, míg a legnyitottabb az autóipar, vegyipar és textilipar. Mivel az USA-ban több beruházási akadály vár még lebontásra, mint az EU-ban, ha az amerikai gazdaság nyitottabbá válik az európai beruházók felé, az elszívhat valamennyi nyugat-európai tőkét az újonnan csatlakozott EU-tagállamok elől.

A beruházások várható hatásának árnyalásához érdemes kitérni az USA által a *TTIP* keretében igényelt beruházásvédelmi rendelkezések potenciális hatására. A beruházásvédelmi

<sup>17</sup> A csak vámlebontás esetében 1-2 Mrd Ft beruházási többlet várható Magyarországon, amelyből a külföldi beruházások 300-500 M Ft-tal részesedhetnek. A kisebb liberalizáció esetében 2,5-5,5 Mrd Ft lehet a beruházási többlet, amelyből a külföldi *FDI* 700-1500 M Ft többletet adna. A nagyobb liberalizáció esetében – a modellszámítások szerint – 4,5-9 Mrd Ft beruházási többlet valósulhat meg, amelyből a külföldi beruházások részesedése 1,3-3,2 Mrd Ft lehet. Mivel elsősorban a feldolgozóiparban várunk bővülést a kapacitásban, ezért a feldolgozóiparra juthat ezen beruházások túlnyomó része, becslésünk szerint 80%-a. Így a feldolgozóiparra vonatkozó többlet beruházási összeg nagyfokú liberalizáció esetén 3,5-6 Mrd Ft között prognosztizálható.

megállapodások sarokkövei, hogy a befektető cégek nemzeti elbánásban részesüljenek, tulajdonuk védett és azonnal kivonható, a kisajátítása feltételekhez kapcsolt és kompenzálандó legyen, és a beruházók nemzetközi választott bírósághoz fordulhassanak a fogadó állammal fennálló vitás kérdésekben. A beruházásvédelem *TTIP*-ben történő lefedése tehát új lehetőséget teremtene az beruházóknak a fogadó állam (nemzetközi bíróság előtti) perbe hívására, amelynek kockázata Magyarország számára nagyobb, mert jóval nagyobb számú amerikai befektető van jelen a magyar piacon, mint fordítva.<sup>18</sup> A kockázat költségvetési kihatású, mert a választott bíróságok pénzbeli kárpótlást ítélnak meg.

A jelenlegi világgazdasági trendek arra utalnak, hogy a visszafogott gazdasági növekedési kilátások miatt egyrészt egyre intenzívebb világszerte a kormányzati beavatkozás, másrészt egyre nagyobb számban kezdeményez pereket a vállalati szektor a beruházásvédelmi egyezmények alapján.

### **3. Érzékeny ágazatok fejlődésének várható alakulása a TTIP hatására**

#### **3.1. Energia**

- Kiinduló állapot:

A világ energiafogyasztásában a következő évtizedekben évi mintegy 1,5%-os bővülésre lehet számítani. A növekedés mögött viszont komoly strukturális változások rajzolódnak ki: az energiahordozók közötti súlypont is eltolódik és az egyes régiók energiaszükséglete is nagy szórásokat mutat. Az elkövetkező évtizedekben a nem-hagyományos energiahordozók (palagáz, palaolaj) termelésének növekedése várható. A különböző elsődleges energiahordozók iránti keresletet részletesebben vizsgálva az alábbi megállapítások tehetők:

- a kőolaj iránti kereslet növekedése jelentősen lassul (hatékonyabb olajfelhasználás, más energiahordozók térnyerése és, nemzetközi áremelkedése, megemelt adók miatt);
- a földgáz iránti kereslet az előrejelzések szerint gyorsan nő, 2020-at követően Európában is megugrik a kereslet (a CO<sub>2</sub> kibocsátás tervezett csökkentésének következtében);
- a szénfelhasználás a világ elsődleges energiaigényén belül csökken, 2025 környékén viszont átveheti a vezető helyet az olajtól – a szigorodó szabályozás ellensúlyozhatja ezt a trendet;
- a megújulók részesedése globálisan 15%-ra nőhet a jelenlegi 5-6%-ról;
- a villamos-energia iránti kereslet várhatóan gyorsabban nő majd, mint a felhasznált energiahordozók teljes mennyisége.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Az amerikai olaj- és földgáz- kitermelés felfutása az utóbbi években jelentősen átrajzolta a világ energiatérképét. Az amerikai szén megjelent a világpiacon, az Egyesült Államok olaj- és földgáz-importja visszaesett. Az Európai Unió energiahordozók importjára szorul és egyben törekszik a regionális diverzifikálásra (az orosz földgáztól való függőség enyhítésére). Az EU komoly erőfeszítéseket tesz a felhasználás hatékonyságának növelésére és a megújuló energiaforrások arányának bővítésére is.

<sup>18</sup> A *NAFTA* esetében Mexikó ellen eddig 11 eljárást indítottak *USA* cégek, és ebből 3 esetben győzött Mexikó, 5 esetben veszített, a maradékban vagy nincs döntés vagy nem volt illetékessége a nemzetközi bíróságnak. Ezzel szemben az *USA* ellen mindössze egy peres ügyet indított egy mexikói cég, amelyben ugyan veszített az *USA*, de mindmáig nem sikerült érvényesíteni vele szemben a döntés következményeit. Hasonló arányokra és pozícióra számíthatunk Magyarország esetében is.



- *TTIP* ágazati lehetőségei:

Mivel az energiahordozókra egyik fél sem tart fenn vámokat, a tárgyalásokon a fókusz a nem vámjellegű akadályokra kerül. Ezek jellemzően az eltérő szabályozási környezetből adódnak, de több, az utóbbi években szigorodó biztonsági előírásra, vagy a fogyasztók védelmének érdekében hozott intézkedésekre vezethető vissza. Az energiahordozók amerikai kivitele előtt álló legfontosabb akadály a szénhidrogén-származékokra fenntartott, nem-automatikus exportengedélyezési rendszer. Eltérő a közbeszerzési piac szabályozása is: az EU a világ egyik legnyitottabb rendszere, az *USA* már a válság előtt is korlátozta a külföldi jelenlétet, ami a válság után némileg még szigorodott is. Az *USA* közbeszerzési korlátok oldásán keresztül javulhatnak az európai beruházási lehetőségek is.

- Valószínű kimenet:

A kutatások szerint a megállapodás várhatóan hozzájárul majd az európai energiaimport diverzifikációjához, az egyoldalú függőség oldásához. A gazdasági válságot követően az európai gazdaság felpörgésével párhuzamosan nőhet a villamosenergia-termelés, ehhez kapcsolódóan pedig a szénfogyasztás. Az amerikai szén súlya a szabadkereskedelmi megállapodással várhatóan tovább nő Európában. Az amerikai szén részaránya az egyébként csökkenő magyar szénimporton belül megnőtt, ez a tendencia megmaradhat, ugyanakkor nem várható a magyar CO<sub>2</sub> kibocsátás emelkedése, tehát az amerikai import a kibocsátási kvótát nem érinti. Az olcsóbb amerikai gáz-, esetleg olaj-beáramlása az európai piacra lenyomhatja az árakat, de drasztikus áresés nem várható. A megállapodás várhatóan nem érinti a jelenleg kiépített magyar atomenergia-termelést, sem a technológia, sem a fűtőanyagok terén.

Külön említendő az energiaszektor két speciális területe, a palagáz és a bioüzemanyagok kérdése.

-- Palagáz

Fontos kérdés lehet a tárgyalásokon, hogy az amerikai energiacégek végezhetnek-e majd, és ha igen, milyen feltételekkel kitermelést Európában. A versenypolitikai összefüggések relevánsnak tűnnek, mivel jelenleg jórészt az észak-amerikai cégek rendelkeznek költséghatékony kitermelési technológiákkal. Tisztázást igényelnek a palagáz európai kitermelésének környezetvédelmi kérdései is.

Az Európai Unió, és ezen belül Magyarország érdeke, hogy az amerikai palagáz akadálymentesen érkezhessen Európába. Ez elsősorban az amerikai export-engedélyezési automatikussá tételét teszi szükségessé, amelyre jó esély van, mert ezt az elbánást az *USA* valamennyi szabadkereskedelmi partnere élvezzi. A kereskedelmi liberalizáció azonban önmagában nem ad biztosítékot arra, hogy az EU jelentősen profitálhat az *USA*-beli palagáz forradalomból, hiszen a partnernek nem érdeke a nagy volumenű export – ami az amerikai belső piaci árak emelkedését okozhatná.

-- Bioüzemanyagok

Az EU jelenleg szubvenció ellenes vámot alkalmaz az *USA*-ból származó bioetanol importra, a partner versenytorzító állami támogatási gyakorlata miatt. Mivel az amerikai üzemanyag előállítás olcsóbb, a kereskedelmi akadályok lebontásával az Európába irányuló amerikai export növekedésére lehet számítani. Az európai szabályozás módosításával, a második és harmadik generációs bioüzemanyagok előnyben részesítésével a versenyhátrány kezelhető. A kérdésnek az energetikán túlmutató, fontos agrárgazdasági vetületével is számolni kell.

A bioüzemanyagok alapjául szolgáló etanol akadálytalan beáramlása Európába csökkentené az üzemanyagok előállításának költségét, de versenyképtelenné teheti az európai elsődleges bioetanol termelést. Ezért túlmutat az energetika területén annak megítélése, hogy

Magyarország milyen álláspontot képviseljen a bioetanol behozatalát nehezítő akadályok lebontása kérdésében. A VM megítélése szerint az import könnyebb beáramlása legfeljebb a kőolajipari cégeknek jelentene némi előnyt. Ugyanakkor a VM szerint az importált bioüzemanyaggal mind az ellenőrizhetőség, mind a helyi hozzáadott érték, mind a melléktermékek helyben történő hasznosításának a lehetősége, mind a járulékos vidékfejlesztési haszon elveszne, ezért indokolt azt érzékenynek tekinteni.

### 3.2. Járműipar

- Kiinduló állapot:

A járműgyártás a közel 19%-os ipari termelésbeli részesedését tekintve a legnagyobb súlyú ipari alágazatnak számít Magyarországon. A Magyarországon összeszerelt gépjárművek mennyisége ugyanakkor kisebb a környező országok termelésénél és a szektor európai átlagot jócskán felülmúló nemzetgazdasági részesedése is elmarad a közép-európai régió egyes országaiban képviselt aránytól. A járműipari termelést alapvetően tökeintenzív, exportorientált, magas megtérülési rátájú, döntően külföldi érdekeltségű, nagyüzemi összeszerelés jellemzi, aminek köszönhetően kisszámú (712) cég működik a szektorban. Az ágazat teljesítményét a négy magyarországi végtermékgyártó alapvetően határozza meg. Az USA-beli anyavállalatok leányainak szerepe ugyanakkor elmarad a régiós átlagtól. A 11 amerikai háttérű cég az ágazati árbevétel, hozzáadott érték, foglalkoztatás mintegy 7-9%-át adja. A járművek USA-ba irányuló forgalmának volumene (a teljes járműexport 2,1%-a) sem éri el a környező országok átlagát.

- TTIP ágazati kihívásai:

A magyar járműipari szereplők a vámokat, valamint az eltérő standardokat értékelik a legkomolyabb akadályoknak. Az exportárbevétel terén közepes mértékű, az amerikai működő tőke beruházások kapcsán kisebb méretű élénkülés valószínűsíthető. A veszélyeket kisebb jelentőségűnek érzik a magyar vállalkozások. A veszélyeket és lehetőségeket egyaránt mérlegelve, összességében a közepes mértékűtől némiképp elmaradó javulást várnak a vállalkozások árbevételük, eredményességük, hozzáadott értékük, beruházási tevékenységük és foglalkoztatásuk kapcsán.

- TTIP ágazati lehetőségei:

Az uniós szintű felmérések szerint a nem vámjellegű akadályok legfeljebb 25%-ban csökkenthetők, ugyanakkor a gazdasági hatások 80%-ban a nem vámjellegű akadályok lebontásából származhatnak ebben az ágazatban is. A megállapodás uniós szinten jelentős export- és importbővülést eredményezhet, a kereskedelemteremtő hatás e szektorban az egyik legmarkánsabb.

A különböző liberalizációs forgatókönyvektől függően a hazai szektor termelésének 1,5-8%-os ágazati bővülése valószínűsíthető. Hazánkban azonban az EU-n kívüli export lényegesen alacsonyabb súlya miatt az európai átlagtól még így is elmaradó mértékű kibocsátás-bővüléssel lehet számolni.

- Valószínű kimenet:

Az ágazatok közül a járműiparban várható a legjelentősebb pozitív hatás. A vámok eltörlése önmagában 1,4%-os, a szerényebb átfogó liberalizáció 3,8%-os, az ambiciózusabb átfogó liberalizáció 7,9%-os nettó ágazati kibocsátás-bővülést eredményezhet Magyarországon esetében.

A liberalizáció kereskedelmet teremtő pozitív hatásai mellett az uniós vámok csökkentésének és a nem vámjellegű akadályok enyhítésének következtében az EU-n belüli

kereskedelemben kiszorító hatás is jelentkezhet. Magyarországot ez érzékenyen érintheti a szinte teljes mértékben az EU-ba irányuló járműexportunk okán.

Ezt árnyalja, hogy az előrejelzés szerint markáns forgalombővülés elsősorban a közúti járművek kapcsán lesz érzékelhető. Mivel Magyarország esetében a közúti járművek lényegesen nagyobb részarányt képviselnek (97,4% szemben az EU-s 79,7%-kal), ez a hatást valamelyest ellensúlyozhatja a kedvezőtlen külkereskedelmi szerkezetből fakadó fenti következményeket.

Hazánk esetében azt is figyelembe kell venni, hogy az Egyesült Államokba irányuló kivitelünk nem feltétlenül közvetlenül bonyolódik, magyar előállítású részegységek pl. német, francia vagy olasz vállalatok termékeibe történő beépítésen keresztül is bekerülhetnek az USA piacára.

A lehetséges magyar szereplők támogatására állami oldalról ún. puha eszközök (üzleti kapcsolatfejlesztés, finanszírozás, promóció) alkalmazható.

### 3.3. Elektronika

- Kiinduló állapot:

Az elektronika adja a magyarországi bruttó hozzáadott érték 2,7%-át, ezzel a járműgyártás, valamint a vegyipar mellett az elektronika a hazai ipar egyik legfontosabb szegmensének számít. A szektor nemzetgazdasági szerepe Németország és Szlovénia mellett hazánkban a legmagasabb az EU-ban, jöllehet a nemzetközi összehasonlításból az is jól látszik, hogy a közép-kelet-európai régió más országaiban lényegesen dinamikusabban fejlődik az ágazat. Jelzésértékű ugyanakkor, hogy 2008 óta 5,3 százalékponttal 17,7%-ra zsugorodott az elektronika ipari termelésen belül aránya. Az elektronikai termelést alapvetően exportorientált, magas megtérülési rátájú, döntően külföldi érdekeltségű, nagyüzemi összeszerelés jellemzi, aminek köszönhetően a teljes vállalati populáció alig 0,4%-a működik a szektorban. Az USA-beli anyavállalatok leányainak szerepe jelentős. A 14 amerikai háttérű cég meghatározó szereplője a hazai alágazatnak, az árbevétel, a hozzáadott érték és a foglalkoztatás tekintetében egyaránt. Az elektronikai termékek USA-ba irányuló forgalma a teljes elektronikai export 3,9%-át tette ki. A Magyarországon előállított elektronikai termékek Egyesült Államokbeli forgalma után a fizetendő vámok szintje meglehetősen alacsony, mindössze 0,6%-os átlagos vámmértéket jelent.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Az ágazat magyarországi cégei az átláthatatlan, államonként különböző elektromos biztonsági előírásokat, az állami támogatásokat, valamint az európaiktól eltérő műszaki szabványokat érzékelik a legfőbb akadályként. Sem az export, sem pedig a működő tőke kivitel tekintetében nem várnak áttörést az elektronikai cégek a liberalizációt követően. A veszélyeket még elhanyagolhatóbbnak érzik a vállalkozások. A veszélyeket és lehetőségeket egyaránt mérlegelve, összességében legfeljebb kismértékű javulást várnak árbevételük, eredményességük, hozzáadott értékük, beruházási tevékenységük és foglalkoztatásuk kapcsán.

- *TTIP* ágazati lehetőségei:

Kereskedelmi és gazdasági hatások elsősorban nem a jellemzően alacsony vámok megszüntetésétől remélhetők, sokkal inkább a nem vámjellegű akadályok lebontásából és a szabályozás közelítéséből származhatnak. Az elemzés szerint az ágazatok közül az elektronikai ipart veszélyezteteti leginkább a liberalizáció. Valamennyi ágazat kibocsátását figyelembe véve a legnagyobb mértékű átrendeződést (európai szemszögből) az elektronikai iparban hoz majd a *TTIP*. Az európai elektronikai ipar versenyképességi problémáira visszavezethetően a szektorban erős kiszorító hatás érvényesül: az ágazati kibocsátás

forgatókönyvtől függően 3,7-7,3% közötti ütemben zsugorodhat. A nemzetközi tanulmányok szerint az elektronikai termékek kivitelére tulajdonképpen nem gyakorol számottevő hatást a *TTIP*.

- Valószínű kimenet:

Az elektronikai szektorban Magyarországon is hasonló, akár némileg még nagyobb mértékű zsugorodásra is sor kerülhet, de ennek oka elsősorban az európai iparág versenyképességi hátránya, ami már ez elmúlt években is megmutatkozott, vagyis független a *TTIP* hatásaitól. Miután az Európai Unió oldaláról a liberalizáció nyomán nem várható bővülés az EU-n kívüli elektronikai exportban, a tagállami szintű hatásokat alapvetően az Európai Unión belüli forgalmat várhatóan csökkentő hatásokon keresztül lehet megbecsülni. Hazánkban némiképp (mintegy 3%-kal) magasabb az EU-n belüli forgalom súlya, így a kizorító hatás minimálisan erősebb lehet.

A vállalkozások leginkább a finanszírozási eszközök, támogatások biztosítása; az eltérő szabványokról, előírásokról szóló információk biztosítása, valamint a külpiaaci megjelenést támogató eszközök terén számítanak a kormányzat segítségére.

### 3.4. Információ, Kommunikáció és Távközlés

- Kiinduló állapot:

Az IKT iparágról elmondható, hogy az egyik leginkább globalizált iparág. A távközlés tekinthető szigorúbban szabályozottnak, ahol az európai fél által megszabott, az amerikaiánál szigorúbb feltételek korlátokat jelentenek a potenciális belépőknek. A hazai szabályozásnak pontosan az európai egységesítési törekvések miatt azonban kevés mozgástere van a távközlés területén. A szolgáltatások terén egyes speciális területekre vonatkozó szoftverek esetében láthatjuk még azt, hogy az adott piac egyedi feltételei (szabályozások, protokollok, kulturális adottságok stb.) megszabják a területen alkalmazott szoftverek használatát is. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az amerikai fél egy európai, vagy akár magyar leányvállalattal eddig is meg tudta oldani az adott szoftver célpiacra szabását (helyi szabályokhoz alkalmazkodás, helyi nyelvre fordítás, stb.). Ez várhatóan nem változik a *TTIP* hatására.

Az IKT termékek importját is negatívan befolyásolta a 2008-as pénzügyi és reálgazdasági válság. 2007-ről 2008-ra szinte valamennyi termékcsoport esetében visszaesés regisztrálható.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

A szoftver tanácsadás és fejlesztés területén elenyészőek a közvetlen akadályok, korlátozások. A hazai telekommunikációs iparág számára – a hálózatos iparágak komoly tőke- és beruházási igényei miatt – nem reális forgatókönyv az *USA* piacaira való érdemi betörés. A különböző IT megoldások, szoftverek és szolgáltatások területén is elsősorban a szűkebb szakterületre specializált, piaci rést megcélzó szolgáltatásoknak lehet exportesélyük.

A szabványok kérdése közép- és hosszú távon befolyásolja majd az EU-*USA* / HU-*USA* kereskedelem alakulását, mivel komoly időigénye van annak, hogy a legfrissebb megállapított szabványok a tömeges termékgyártás szintjét elérjék. Látva ugyanakkor az ázsiai (elsősorban kínai) törekvéseket a saját szabványok meghatározására, az amerikai-európai harmonizáció elengedhetetlen.

Az *USA*-ban nem csak *GSM* alapú távközlési technológia van. Ez akadályozza a harmonizációt.

Adatforgalom szempontjából különösen a felhő alapú szolgáltatások esetében kiemelt kérdés mindkét fél részéről, hogy a fogyasztók teljes mértékben és akadálytalanul tudják az információkhoz hozzáférni, azokat menedzselni, tárolni, feldolgozni, a határokon átnyúló szolgáltatások esetében is.

A telekommunikációs szabályozás terén jelenleg több aszimmetria is van az EU és az USA között. A telekommunikációban a nagykereskedelmi hozzáférés terén az európai szabályozás jóval szigorúbb, és míg az európai vállalatok nehezen törnek be az amerikai piacra, az amerikai cégek jelen vannak a jobban szabályozott európai piacon.

- *TTIP* ágazati lehetőségei:

A távközlési termékek vámterhelése a kétoldalú forgalomban mindössze nagyjából fél százalék, így a vámcsökkenés nem járhat érdemi hatással.

A nem-vámjellegű korlátozások egyik legfontosabb területe a műszaki szabványok egységesítése. De mint azt a Bizottság helyzetfelmérő dokumentuma a kereskedelem technikai korlátairól megjegyzi, az elektronika és az IKT az egyik leginkább harmonizált terület.

Kitörési pont lehet a specializációs képesség. Ehhez a következő feltételeknek kell teljesülniük (és ezek kialakításában segíthetnek a megfelelő iparpolitika és a hazai szakmai szervezetek, szövetségek):

-- Fontos a megfelelő szakember-utánpótlás biztosítása, akár egy megnövekedett amerikai-európai vonzás/elszívás ellenében is.

-- Az IKT iparágban elengedhetetlenül fontos K+F+I tevékenységek ösztönzése, a hazai és nemzetközi együttműködések támogatása.

-- Elsősorban a specializált, piaci réseket megcélzó termékek és szolgáltatások lehetnek sikeresek, ehhez megfelelő piackutatás és a piac tesztelése szükséges.

-- Mivel az EU szakértői tanulmánya is azt prognosztizálja, hogy az EU-USA viszonylaton belüli forgalmon túl a *TTIP* kedvező hatással lesz más régiókkal való kereskedelemre is (elsősorban olyan országokkal, amelyek „alkalmazkodó” pozíciót vesznek fel), a hazai IKT szereplőket a környező, nem EU piacokra való bejutásban is érdemes segíteni (Délkelet-Európa stb.). Ez esetben a földrajzi közelség jelentheti azt a plusz előnyt, amivel akár amerikai szereplőket is meg lehet előzni.

- Valószínű kimenet:

Elsősorban a telekommunikáció területéről van jele annak, hogy mérvadó amerikai vállalat (az USA piacán meghatározó *AT&T*) erősebb európai jelenlétre törekszik, a Vodafone felvásárlásával kapcsolatosan azonban még nem született meg a megállapodás.

Hosszú távon (5-10 év) mindenképpen az a folyamat látszik erősödni, és a *TTIP* pontosan ezt az ügyet szolgálja, hogy az amerikai és az európai piacok összezárjanak a feltörekvő országok vállalatainak további térnyerése előtt. Ezen az időtávon tehát figyelembe vehetjük azt a várható piacbővülést.

A különböző IKT szolgáltatások, folyamatok, valamint a nagy adatbázisok közötti interoperabilitás pozitívan hathat a terület innovációs fejlődésére és a szolgáltatás-kereskedelem bővülésére is.

Nagy adatforgalommal járó tevékenységeknél (például az egészségügy egyes szolgáltatásait illetően) megfelelő (többek között adatvédelmi) szabályok, eljárások és minimumkövetelmények alkalmazása esetén az IT alapú szolgáltatás-kereskedelem megerősödése mindenképpen pozitív hatással bír.

Az *e*-kereskedelem kiszélesedése, bővülése várható egy kedvező megállapodás esetén, ez további keresletet generálhat a biztonságos telekommunikációs szolgáltatások iránt. Ehhez szükséges az *e*-kereskedelemre és az *online* fizetésre vonatkozó fogyasztóvédelmi szabályok egységesítése.

### 3.5. Vegyipar

#### - Kiinduló állapot:

A magyar vegyipar jelentős exportőr és a magyar export volumenéhez képest az *USA* is fontos felvevőpiac a magyar vegyipari export számára. A vegyipari export 90%-át higiénés termékek, kozmetikumok, bőrápolók, naptejek, gumi anyagok és gyógyszerek adják (utóbbit lásd külön). A gyógyszereket kivéve jellemzően 5% feletti vámszintet alkalmaz az *USA* a magyar vegyipari termékekre, és ezzel együtt jelentős szabályozási, szabványosítási különbségek vannak az európai és amerikai termékek között, aminek következtében már a vámok eltörlése is érzékelhető lesz az ágazat exportbővülésében.

#### - *TTIP* ágazati kihívásai:

A jelenős szabványkülönbségek és eltérő besorolások miatt nem lehet arra számítani, hogy jelentős szabványharmonizálás és liberalizáció következne be a vegyipari ágazatokban, így a liberalizációtól ebben a vonatkozásban nem várható jelentős ágazati hatás.

#### - *TTIP* ágazati lehetőségei:

A létező vámok eltörlése mintegy 5%-os árcsökkenésnek ad teret a magyar gyártóknak az amerikai piacon, aminek következtében már a vámok eltörlése érzékelhető lesz az ágazat exportbővülésében.

#### - Valószínű kimenet:

A kutatók szerint a nettó jövedelemtöbblet a vegyiparban várhatóan 0,2%-os ágazati bővülést eredményez, ami legfeljebb néhány száz fővel bővíti a tartós foglalkoztatást.

### 3.6. Gyógyszeripar

#### - Kiinduló állapot:

Fontos piaci körülmény, hogy jelenleg az *USA* gyógyszeripara sokkal K+F intenzívebb, mint az európai gyártók, ennek következtében főleg originális gyógyszereket állítanak elő, míg a generikumot importálják. Magyarország fordítva áll, így jól kiegészíti az amerikai gyógyszeripart, ugyanakkor fontos, hogy a magyar gyógyszeriparban meglévő innovációs potenciál amerikai viszonylatban is érvényesüljön.

Az *USA* egységesebb szabályozású gyógyszerpiac, mint az EU, ezért itt a generikus termékek versenye intenzívebb, ami lenyomja az árakat. Az originális viszont drágább a szabadalmi védettségéből és az adatkizárolagosságból következő monopólium miatt.

#### - *TTIP* ágazati kihívásai:

A nem vámjellegű akadályok merevebbek a többi ágazatnál a termékbiztonság érdekében, ezért nehéz lesz harmonizálni, liberalizálni.

A vállalati szereplők véleménye az, hogy az *USA* ágazati piaca már most is nyitott a magyar termékek számára, így nem a *TTIP* segíthet a gyógyszeriparon, hanem a tőkehiányos állapot kezelése.

#### - *TTIP* ágazati lehetőségei:

Mivel az *USA* egységes szabályozású piac, így olcsóbb a belépés, mint az európai piacokra. A szabályozási liberalizáció elsősorban az alábbi területeken mehet könnyebben: audit, gyógyszerellenőrzés harmonizálása, valamint fokozott hatósági együttműködés.

#### - Valószínű kimenet:

A *TTIP* konkrét tartalmát tekintve feltételezzük, hogy a vámok eltörlése mellett a nem vámjellegű akadályok jelentős csökkentése nemigen várható. Mivel kölcsönösen minimális a

gyógyszeripari termékek vámterhelése (0-2%) ezért a vámcsökkentés önmagában nem lendít jelentősen az ágazaton, de némi forgalombővülés a hazai export tekintetében lehetséges. Várhatóan a nettó jövedelemtöbblet a gyógyszeriparban 0,04%-os ágazati bővülést eredményez, ami legfeljebb néhány száz fővel bővíti a tartós foglalkoztatást.

A gyógyszeripar esetében lényeges szempont a hazai gyógyszerár-támogatási rendszer kiszámíthatósága, átláthatósága.

Fontos, hogy a *TTIP* megállapodás ne idézzen elő olyan helyzetet, amely a gyógyszerekkel és az orvostechikai eszközökkel kapcsolatos jelenleg hatályos szellemi tulajdonjogi (szabadalmi, adatkizárólagossági stb.) szabályozás további szigorodását jelenthetné.

### 3.7. Orvostechikai eszközök

- Kiinduló állapot:

A magyar orvostechikai eszközgyártást a kkv-k dominálják. Jelenleg is minimális vámszint jellemzi az ágazatot, így a vámcsökkentéstől nem várható érzékelhető hatás. A termékbiztonsági szempontok miatt nagyon erős a szabályozás, és az eltérő szabványok komoly költségeket okoznak a gyártóknak. Az amerikai szabályozó (*FDA*) igen költséges tanúsítványokat követel meg.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Jelentős kihívás, hogy egyáltalán közelíthetők-e az *USA* és az EU engedélyezési eljárásai, és ennek dokumentációja, hogy a költségek leszoríthatók legyenek.

- *TTIP* ágazati lehetőségei:

Az engedélyeztetési szabályozás közelítése komoly költségmegtakarítást jelentene, ami jelentős versenyképesség-javulást eredményezhet az *USA* piacán. Az amerikai egészségbiztosítók a költséghatékonyság alapján döntenek kizárólag, így a külföldi termékek esélyesebben indulnak az eszközbeszerzésen. Az *FDA*-engedély megszerzésének megkönnyítését célozná, ha a szabadkereskedelmi megállapodás megteremtené annak a lehetőségét, hogy az *FDA* bizonyos Európában végzett vizsgálatokat elismerjen.

Az *FDA*-engedély megszerzésének magas költségei a magyar kkv-k számára komoly piacra lépési korlátot jelentenek, ezért javasoljuk EU és *WTO* konform állami fellépés lehetőségének megvizsgálását.

- Valószínű kimenet:

A vámterhelés elhanyagolható, ezért jelentős forgalmi, vagy vállalati szintű versenyképességi változások nemigen várhatók a vámok eltörlése után. Várhatóan a *TTIP* nem nyit plusz piaci lehetőségeket, vagy csak nagyon hosszú szabályozási harmonizációs folyamatok után.

### 3.8. Mezőgazdaság

- Kiinduló állapot:

Az EU és *USA* között kötendő *TTIP* egyezményről hozzáférhető hatástanulmányok jelentős *GDP*-növekedést remélnek mindkét félnél. Mindkét fél mezőgazdasági termelése erősen exportorientált, az *USA* és az Európai Unió a világ agrár-külkereskedelmének legmeghatározóbb szereplői. Az *USA* teljes kivitelében az agrárszektor (mezőgazdaság és élelmiszeripar) részesedése 9,3%, az importban 5,5%-ot tett ki 2012-ben. Az EU teljes exportjában és importjában e szektor részesedése egyaránt 7,5% körül alakult. A kölcsönös kereskedelmet tekintve az *USA* részesedése az EU agrárkivitelében 13%, az

agrárbehozatalában 8% körül alakult az elmúlt években, a forgalmat tartós és jelentős európai kereskedelmi többlet jellemzi.

Az EU súlya az amerikai agrárexportban közel 6, az importban nagyjából 5%-ot ért el. (Az USA-ból nézve mindkét oldalon a tagállamok közül meghatározó részt képvisel Hollandia és az Egyesült Királyság, az amerikai exportban még Németország és Spanyolország, az importban még Franciaország és Olaszország súlya jelentős. Más szóval: az EU-USA agrárkereskedelem uniós tagállamok szerint erősen koncentrált.)

A magyar élelmiszergazdaság külkereskedelmének szempontjából viszont marginális szerepet játszik az USA. Magyarország összes élelmiszergazdasági kiviteléből 2012-ben csupán 0,43% volt az USA részesedése, míg Magyarország az USA élelmiszergazdasági importjából mindössze 0,03%-ot képviselt. Ezek alapján az USA hazánk egyik leginkább kihasználatlan élelmiszergazdasági célpiaca.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Jelenleg csak néhány termékkel vagyunk jelen az USA piacon, és úgy tűnik, az egyezmény sem fog komoly exportbővülést okozni. Ennek oka, hogy fő kiviteli cikkünk, a toll eddig is vámmentességet élvezett, ezért az egyezmény e tekintetben nem javíthatja az export feltételeit. A többi réstermékünket ugyan kedvezően érintheti a vámok leépítése, de ez egyrészt nem jelent nagyarányú csökkenést, a jelenlegi mérsékelt vámszintek miatt, másrészt fő versenytársaink – más EU országok – számára is javulnak a feltételek, ezért nem számítunk arra, hogy versenyesélyünk látványosan javulna önmagában az egyezmény megszületésétől.

Az EU és az USA között érvényben lévő, mezőgazdasági és élelmiszertermékekre alkalmazott vámok nem tekinthetők magasnak: az USA ilyen jellegű vámtételeinek átlagos értéke vámegyenértékben kifejezve 4,9%, míg az Európai Unióé valamivel magasabb, 13,8%. Fontosabb szerepe van az egyéb, nem vámjellegű akadályoknak, amelyekről az egyezkedés a tárgyalások legnehezebb fejezete lehet.

A Magyarországra irányuló import jelenlegi szerkezetének vizsgálatából a kutatók arra következtettek, hogy az egyezmény esetleges megkötése nem veszélyeztetné lényegesen a belpiacot. Árnyaltabb a kép, amennyiben a jelenlegi EU-n belüli exportpiacainkon vizsgáljuk versenytársi pozíciónkat. Úgy tűnik, bizonyos feltételek bekövetkezése esetében az USA ezeken komolyan, bár nem egyenlő mértékben, veszélyeztetheti hagyományos exportlehetőségeinket. A veszély különösen néhány érzékeny termékcsoport esetében lehet jelentős: gabonafélék, olajnövények, húsfélék, egyes zöldség- és gyümölcsfélék, ezek feldolgozott termékei, a konzerv- és a fagyasztott csemegekukorica, a bor, a bioetanol és az izoglükóz.

- *TTIP* ágazati lehetőségei és valószínű kimenet:

A hatáselemzést két forgatókönyv szerint érdemes megfontolni.<sup>19</sup> Az első szerint csak a vámok, a második szerint a vámok és a nem vámjellegű akadályok is eltörlésre kerülnének. A nem vámjellegű akadályokhoz kapcsolódóan viszont továbbra is problémás, hogy a lebontás hatásait milyen módon lehetne megbecsülni.

Az első scenárió teljesülése esetén a gabonafélék és olajnövények esetében nem várunk komoly változást, hiszen e termékek zöme jelenleg is vámmentesen érkezik az EU-ba. A húsfélék és a borok esetében egyes termékeknél magasabb vámokkal találkozhatunk, ennek ellenére úgy véljük, önmagában a váMLEÉPÍTÉS nem hozna változást. A feldolgozott zöldségfélék, különösen a Magyarország számára is kiemelten fontos konzerv- és a

<sup>19</sup> Az összefoglaló e részének alapjául felhasznált Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) tanulmány két forgatókönyvvel számol, szemben néhány külföldi hatásvizsgálat háromscenáriós megközelítésével. A módszertani eltérés azonban nem befolyásolja a végkövetkeztetéseket.



fagyasztott csemegekukorica, a bioetanol és az izoglükóz viszont már a vámok eltörlése esetén is komoly fenyegetésnek lenne kitéve.

A második scenáriónál, vagyis, ha mind a vámok, mind a nem vámjellegű akadályok eltörlésre kerülnének, sokkal komplexebb tényezőket kellene mérlegelnünk. A gabonafélék és olajnövények piaci lehetőségeinek alakulását a GMO termékekkel összefüggő szabályozási kérdések érinthetik leginkább. Amennyiben az EU és az USA GMO-kra vonatkozó szabályozási rendszere úgy közeledne egymáshoz, hogy a jelenlegi EU-s szabályozáson enyhítenének, az Magyarország számára kedvezőtlen gazdasági hatásokkal járna, többek között elveszthetnénk a GMO-mentes termékeinket preferáló fő gabonaexport piacainkat. Erre az elvi lehetőségre akkor is készülnünk kell, ha a jelenlegi piaci viszonyok között valószínűbbnek tűnik, hogy a közeljövőben a gabonafélékből inkább Oroszország, Ukrajna, repcemagból pedig Ukrajna és Ausztrália lesz a fő beszállítója az EU-nak.

Hasonló megfontolások érvényesek a hústermékek esetében is. Bár a szállítási és állategészségügyi, állatjóléti előírások miatt az USA-ból származó élőállat és friss hús importjával nem kell számolni, a fagyasztott termékek importja növekedhetne a jövőben. A baromfihús esetében csökkenti az USA-ból származó behozatal valószínűségét az, hogy a thaiföldi és a brazil baromfihús egyelőre olcsóbb. Ennek ellenére az egyezmény esetleges megkötésének hosszabb távon érvényesülő hatásait nem szabad alábecsülnünk a hústermelés szempontjából, hiszen az uniós állatjóléti, állategészségügyi előírásai miatt az európai költségszintek jóval magasabbak a tengerentúliaknál. Magyarország sertéságazata ráadásul szerkezeti problémákkal küszködik, a feldolgozóipar hatékonysága gyenge, így még az uniós átlaghoz képest is javítani kellene versenyképességén.

Az USA-ba irányuló magyar kivitel esetében annak alacsony szintje és a szerkezeti sajátosságok okán a vámok és a nem vámjellegű akadályok egy részének eltörlése valószínűleg nem jelentene komoly rövid távú hatást. Ez igaz a borkereskedelemre is, ahol a nem vámjellegű nehézségek nem jelentenek áthidalhatatlan akadályt. Más területeken azonban tényleges korlátként jelentkeznek a borok és egyéb alkoholtermékek amerikai egészségügyi szabályai és eljárásai. Szintén probléma és megoldásra vár az európai borok számára, hogy az USA nem engedélyezi a földrajzi jelzés nélküli borokon az évjárat jelölését.

Figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a jelenlegi GMO-kra vonatkozó EU-s szabályozás az USA nyomására ne módosuljon számunkra kedvezőtlen, enyhébb irányba.

A földrajzi árujelzőt viselő termékek közül Magyarország szempontjából jelenleg a Szegedi fűszerpaprika-őrlemény és az Alföldi kamillavirágzat lehetnek exportképesek. Ezen termékek mellett kiemelt helyen kívánjuk kezelni továbbá az Európai Unió földrajzi oltalom alatt álló pálinka és törkölypálinka termékek védelmét.

A konzerv- és fagyasztott csemegekukorica esetében érdekünk, hogy az európai piacnyitás csak részleges vagy mennyiségileg behatárolt legyen. Az állategészségügyi szabályozás vonatkozásában jelentős különbségek vannak az EU és az USA között – tekintettel arra, hogy az élelmiszerbiztonság tekintetében a hozzáállás teljesen eltérő. Az Unióban az ún. „szántóföldtől az asztalig” elv érvényes, azaz az élelmiszerek biztonsága szorosan kapcsolódik azok nyomon követhetőségéhez. Ezzel szemben az USA-ban az élelmiszerbiztonságot hatékony eljárásokkal igyekeznek biztosítani. Kérdéses, hogy a TTIP keretében sikerül-e érdemi előrelépést elérni az e területen felmerülő viták, nézetkülönbségek rendezése érdekében.

A vámok és nem vámjellegű akadályok leépítése során vizsgálni kell megfelelő feltételek rögzítésének lehetőségét annak érdekében, hogy a szigorúbb európai élelmiszerbiztonsági, állatjóléti, környezetvédelmi előírások miatt az EU termelői ne kerülhessenek hátrányba az USA versenytársakkal szemben.

### 3.9. Pénzügyi szektor

- Kiinduló állapot:

A nemzetközi pénzügyi helyzet miatt a banki pénzeszközök jelentősen megrágultak világszerte, így az anyabankok nem hitelezik nemzetközi forrásokkal regionális leánybankjaikat, hanem a helyi pénzpiacok megtakarításaiból igyekeznek finanszírozni a hitelezést. Az amerikai bankszektor azonos bank üzemméret esetén is költséghatékonyabb az európai bankszektorhoz képest. A hivatalos USA kormányzati álláspont támogatja az európai bankuniót és az egységes európai bankszabályozást annak érdekében, hogy az amerikai bankok is nemzeti elbánásban legyenek kezelve az EU-ban. Elvileg tehát az amerikai bankszektor lenne a nyertese a pénzügyi szolgáltatások szabad kereskedelmének, ha vonzó lenne az európai piac. Azonban Európával kapcsolatban az amerikai pénzügyi szektor várakozása az, hogy elhúzódik a gyenge teljesítmény az évtized hátralévő részére, ezzel együtt alacsony marad a szektor jövedelmezősége, így nem túlzottan érdekes vagy jövedelmező számukra az európai pénzügyi szektor. A magyar bankpiac további jövedelmezőséget rontó, elriasztó tényezővel bír: A jelentős árfolyamkockázat miatt magas kockázatú hitelállomány, koncentrált hitelkockázat az ingatlanfinanszírozásban, bizonytalan működési környezet, a kormányzati lépésekből fakadó veszteségek (szektorális adók, deviza alapú hitelek rendezése). Ennek következtében, nem hogy nem akarnak amerikai bankok belépni a magyar bankszektorba, de a meglévő bankok szeretnének kilépni az ágazatból, ami viszont szinte lehetetlen komolyabb veszteségek nélkül, hiszen semmilyen nemzetközi érdeklődés nincs a magyarországi leánybankok iránt. Csak a magyar állam, az OTP és kisebb magyarországi székhelyű bankok hajlandóak beszállni, ami azonban azt jelenti, hogy a nagy piaci részesedés nemzetközi bankok gyakorlatilag nem tudnak kiszállni a piacról. A magyar piacon három nagy amerikai bank van jelen: Budapest Bank, Citibank, ING Bank. Ezek 2009 óta a kkv szektorra (vállalati *retail*) koncentrálnak – a Citi előtte ezen a területen volt erős. A pénzügyi szektor harmonizációját várhatóan nem a TTIP határozza meg, hanem a Bázeli III folyamatok. Az egyéb pénzügyi szolgáltatások (biztosítás, tőkepiaci közvetítés) szorosan összefonódik a banki tevékenységgel a bankokon belül, ezért a bankokra tett megállapítások érvényesek a többi pénzügyi szolgáltatásra.

- TTIP ágazati kihívásai:

A Bázeli III keretében megnövelendő fedezetminimumok valószínűleg fedezeti problémákat fognak okozni az európai pénzügyi szektorban. Ez legyengíti az ágazat fejlődőképességét és versenyképességét az USA-val szemben. Ezek a folyamatok ki fogják szorítani vagy nagyon meg fogják drágítani a kockázatosabb hitelkérelmek kielégítését (lakossági, fogyasztási, kkv-hitelek.) A szükséges fedezetek növekedése ki fogja kényszeríteni a konszolidációt, amely elsősorban felvásárlások és csődök sorozatán keresztül fog bekövetkezni. (Ezek alapvetően a TTIP-től függetlenül bekövetkeznek.)

- Valószínű kimenet:

A szigorodó globális és európai uniós szabályozás következményeként a legnagyobb tőkeerővel rendelkező és biztonságos fedezeteket kínálni tudó, amerikai bankok és pénzügyintézetek – a végső TTIP megállapodások függvényében – előnyösebb helyzetbe kerülhetnek Európában. Főleg akkor, ha Brüsszel hajlandó elfogadni az atlanti kereskedelmi engedmények fejében az amerikai banki terjeszkedést. Bár a Bizottság az általános TTIP elvek alapján a szabályozási együttműködést is elmélyítené (a kölcsönös elismerés és a bürokratikus akadályok lebontásával), az USA alapvetően a klasszikus kereskedési akadályok lebontásában, piacnyitásban érdekelt. Minden valószínűség szerint a jóval nagyobb tőkeerejű amerikai bankok, esetleg a pénzügyi és hitelválság által kevésbé érintett ázsiai és arab pénzügyintézetek fogják elvégezni a fent említett konszolidációt és felvásárolnak majd európai

bankokat is. Ennek függvényében előfordulhat, hogy olyan európai bankot vásárol fel egy amerikai bank, amelynek magyar leánybankja is van. Ez esetben számítani lehet arra, hogy az amerikai sztenderdek szerint szervezik át a magyar leánybankot is, ami így bővítheti itthon piaci részesedését. Zöldmezős bankalapítás semmiképpen nem várható a magyar piacon amerikai forrásból, legfeljebb az európai anyabankon keresztül tulajdonosváltással jelenik meg a magyar leánybankban amerikai bank véletlenszerűen. Ez utóbbi nem módosítja a hazai pénzügyi pozíciókat.

A banki- és egyéb pénzügyi piacok lakossági ágazatában érvényesülő verseny, az azt akadályozó tényezők, valamint a kapcsolódó fogyasztóvédelmi problémák az utóbbi években mind Magyarországon, mind az Európai Unióban a felügyeleti hatóságok, a szakmai és lakossági érdekvédelmi szervezetek, és a kormányzati szervek érdeklődésének homlokterébe kerültek. Ennek egyik oka, hogy bár az európai pénzügyi piacok integrációja gyorsan halad előre, a határon átnyúló lakossági banki és pénzügyi szolgáltatások piaci penetrációja jelentősen elmaradt az előzetes várakozásoktól, vagyis az egységes belső pénzügyi piaci verseny érvényesülése a vártnál lassabb és korlátozottabb. Másik fontos oka a világszerte megfigyelhető növekvő piaci koncentráció. Az összeolvadások és akvizíciók következtében a pénzügyi piacon is csökken a szereplők száma, ezzel párhuzamosan pedig növekszik piaci erejük. A fogyasztók széles rétegei egyre kevesebb és tőkeerősebb, növekvő súlyú piaci szolgáltatóval, egyszersmind egyre nehezebben átlátható és összehasonlítható termék- és szolgáltatási palettával találják szemben magukat.

A fent vázolt bankpiaci helyzet kiváló lehetőséget teremt az állam számára a kilépni szándékozó bankok kivásárlására.

### 3.10. Posta

- Kiinduló állapot:

A világkereskedelmi tárgyalások fő tapasztalata az elmúlt években az volt, hogy a postai szektor nem került a tárgyalások középpontjába. Ennek oka lehet az a tény, hogy a világ országai között lebonyolított postai forgalmat egy ENSZ szakosított intézmény (az Egyetemes Postaegyesület, *Universal Postal Union*) a világ összes országára szabályozza, amely kötelezően előírja az országok közötti postai küldeményforgalom feltételeit, az egymásnak fizetendő összegeket. A posták esetében a szabadkereskedelmi megállapodás megkötésénél a legnagyobb hozadékot nem a vámok szintjének csökkentése, hanem inkább az egyéb akadályok lebontása jelentheti.

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Az Egyesült Államokban a postaládához való hozzáférés az Amerikai Posta (*USPS*) monopóliumában van, míg az uniós postai piac teljes egészében liberalizált 2013. január 1. óta. A Magyar Posta tervei között nem szerepel jelenleg az amerikai postai piacra történő közvetlen belépés. A jelenlegi uniós és magyar szabályozás értelmében az *USPS*-nek itthoni vagy uniós leányvállalata révén a megfelelő bejelentési és engedélyezési eljárás után ma is van lehetősége postai szolgáltatásokat nyújtani. Ugyanakkor egy ilyen piaci megjelenés nem várható.

- *TTIP* ágazati lehetőségei:

Szabad kereskedelem esetén az *USA* és az *EU* között a vámok esetleges megszűnése mindenképpen előnyösebb helyzetet teremthet a két kontinens kereskedelmére nézve. Ez természetesen mindkét fél import és export kereskedelmi irányainak is jót tesz. Ennek következtében Magyarország is növekvő küldeményforgalomra számíthat a kereskedelmi áruk tekintetében, mely nagy valószínűséggel megoszlik majd a küldeménykézbesítéssel foglalkozó alternatív szolgáltatók és a Magyar Posta között.

- Valószínű kimenet:

Az amerikai postai piac EU-s postai szolgáltatók előtti megnyitása oldhatja a piaci hozzáférés jelenlegi aszimmetriáját.

Mivel az EU fontos gazdaságpolitikai célként tűzte ki a határokon átnyúló e-kereskedelem fejlesztését, a vámmentes értékek módosítása is tárgya lehet a megállapodásnak.

Megállapodás születhet a postabiztonsági előírásokról.

### 3.11. Légitölekedés

- Kiinduló állapot:

Az EU légitölekedési politikájának részét képezi, hogy átfogó légitölekedési megállapodások jöjjenek létre olyan partnerországokkal, amelyek esetében bizonyítást nyert, hogy e megállapodások hozzáadott értéket képviselnek, és gazdasági előnyökkel járnak. Az Egyesült Államok, mint kiemelt, kulcsfontosságú kereskedelmi partner, az elsők között volt, amellyel átfogó légügyi megállapodás, az ún. Nyitott Égbolt megállapodás jött létre. Ez egyebek mellett kölcsönösen liberalizálja a légi járatok üzemeltetését, a piachoz jutást, a légi közlekedési vállalatok kontrolljának, szabályainak (repülésbiztonság, utas biztonság, környezetvédelem), részben a tulajdonlásának szabályait is, elősegíti a tőkebefektetések áramlását. A meglévő megállapodás nem terjed ki a kabotázsra.<sup>20</sup>

- *TTIP* ágazati kihívásai:

Még el nem ért alapvető célkitűzése az EU-nak az *USA* viszonylatában az átfogó megállapodás kapcsán a légitársaságok tulajdonlásának és ellenőrzésének liberalizálása, ugyanis az amerikai légitársaságokban a külföldi kézben lévő, szavazati jogot biztosító részvények aránya nem haladhatja meg a 25%-ot. Megjegyzendő, hogy a liberalizált uniós belső piacon is csak olyan társaságok működhetnek teljesen szabadon, amelyek tulajdonosi részarányának 50% feletti része uniós eredetű.

- *TTIP* ágazati lehetőségei:

A légügyi szabadságjogok kérdését légügyi egyezmények szabályozzák, azt szabadkereskedelmi egyezmények keretében nem tárgyalják.

- Valószínű kimenet:

A szabadkereskedelmi megállapodás nem jelentene új szabályozást a légitölekedés területén.

A sikeres *TTIP*, azon belül az eredményes légitölekedési tárgyalások segítheti azt a magyar érdeket, hogy Budapestről újra közvetlen légi járat működjön az *USA*-ba.

## 4. A magyar vállalati szektor álláspontja

A hatáselemzés keretében két kutatás mérte fel a magyarországi vállalati szektor megállapodással kapcsolatos álláspontját. Az egyik széles körben igyekezett kérdőíves vizsgálatra támaszkodva felmérni a vállalati várakozásokat. A másik kifejezetten a kis- és közepes vállalatok véleményét, az e szektorra gyakorolt potenciális hatásokat térképezte fel, más módszerek mellett szintén kérdőíves megkérdezéssel.

A szélesebb vállalati körre kiterjesztett felmérés kis, közepes és nagy cégek tevékenységi ágazatok szerinti reprezentatív mintájával dolgozott.

<sup>20</sup> A kabotázs egy külföldi cég által, másik ország területén elhelyezkedő két pont között végzett személy- vagy áruszállítás.

A megkérdezett vállalatok mintegy kétharmada hallott a tervezett EU-USA megállapodásról. Nagy részük nem áll jelentős kereskedelmi kapcsolatban az amerikai piaccal. Habár sokan hallottak a megkezdett tárgyalási folyamatról, annál nagyobb azonban a bizonytalanság a majdani megállapodás várható hatásairól, akár egy adott ágazatra, akár magára a vállalatra kérdezett rá a felmérés. Az alapvető következtetés, hogy sokan nem tudják, mit hoz az új rezsím, és ez miként érinti őket. A válaszok jelentős, a felénél nagyobb része úgy véli, hogy semmilyen hatás sem lesz valószínű (ez megint a felmért cégek viszonylag laza amerikai kapcsolataival függhet össze), illetve a válaszadók még nem látják a jövőt. Azok a cégek, amelyek említést tettek valamilyen várható hatásról, valamivel többen vannak pesszimisták. Tapasztalatból vagy óvatosságból inkább a negatívumokat hangsúlyozták, főleg az ágazatuk, kisebb mértékben saját vállalatuk számára. Szép számmal vannak azonban, akik az exportfeltételek javulásával, a beszállítások és az olcsóbb importból származó előnyökkel számolnak. Export-, illetve importbővülésre inkább a már jelenleg is exportáló vagy importáló cégek számítanak. A csak a hazai piacon működők nem tervezik, hogy az egyezmény hatására könnyebbé váló kereskedelmet kihasználva nemzetközi piacok felé terjeszkednének. Hogy melyik cég mire fókuszál inkább: a piacra jutás könnyítésére, a kedvezőbb kondíciójú behozatalra vagy a beszállításokra, nagy szóródást mutat, nyilván a cégek tevékenységének megfelelően. Többen említik pozitívként az egyszerűsödő szabályokat, a modernizációs impulzusokat. Az ellenérvek oldalán felbukkan a piaci versenytől, a globalizációtól való félelem.

Arra a kérdésre, hogy van-e a vállalatoknak megfogalmazott prioritásuk az új rendszerrel kapcsolatban, a válaszok harmadában nemleges válasz született, csaknem minden második nem tudja, vagy nem kívánt válaszolni. A cégek 17%-a jelzett prioritást. Ebben a nem túl tág körben az igények, elvárások és javaslatok szerteágazóak. A várakozásoknak megfelelően legtöbbször, sőt kiemelkedően sokszor említették a vállalati képviselők a mezőgazdaságot, az élelmiszeripart, mint az ország számára érzékeny területeket. Nagy hangsúlyt kapott a *GMO* kizárása az országból és az amerikai kereskedelemről. Az ágazatoknál maradván, nyilván érdekeltségükkel összhangban tekintik prioritásnak a cégek a gyógyszeripart, az orvostechnikát, a vegyipart, a faipart, az üzemanyagok és adalékok szabályozását, az elektronikai alkatrészgyártást, az autóipart, az egészségipart, az energetikát, a növényi tápanyagokat, a környezetvédelmet stb. Minden olyan területet tehát, amelyeket a kérdőív merítésébe került cégek a saját terepüknek tekintenek, lényegében csaknem az egész gazdaságot.

A megkérdezett vállalatok nem vettek részt az Európai Bizottság Kereskedelmi Főigazgatósága által kezdeményezett nyilvános konzultációban.

A kkv-szektorra fókuszáló felmérés a piaci jelenlét feltételeinek áttekintésére, a hatások előzetes becslésére és a szükséges teendőkre tért ki.

- A piaci terjeszkedést illetően:

A magyar kkv-k észak-amerikai terjeszkedése nem várható jelentős mértékben, aminek méretgazdasági és kulturális okai vannak. Speciális, erre a piacra kilépő vállalkozások létrehozhatnak telephelyeket az *USA*-ban, de erre a megállapodás várhatóan nem lesz érdemi hatással. A közvetlen termék-, illetve szolgáltatásexport esélyeit javítják a tervezett változások, de nem jelentős mértékben.

Az amerikai vállalatok itthoni terjeszkedésében szintén nem várható áttörés. A várható változások nem olyan mértékűek, hogy érzékelhető ösztönzést adjanak. Az *USA*-beli kisebb cégek nem kifejezetten Magyarországra koncentrálnak, terjeszkedési stratégiájukban más uniós térségek dominálnak. Számukra is nehézséget jelentenek a kulturális, jogrendbeli stb. különbségek.

A magyar kiskereskedelmi láncok amerikai megjelenése nem várható. Ellentétes irányban ez inkább lehetséges, habár a terjeszkedés ebben az esetben is európai és nem magyarországi szemlélettel valósulhat meg.

- Valószínű kimenet:

A felmérés korlátozott hatásokkal számol. Leginkább mégis a *franchise* alapon működő hálózatok esetében látszanak erősebbeknek a következmények.

A megállapodás a befektetési tevékenység ösztönzése és a piaci verseny erősödése révén élénkítheti a hazai gazdaságot, ami kedvező lehet a kkv-k számára.

Ha erősödik is a verseny egy-egy területen, nem várható jelentős kizorító hatás egyetlen hazai, illetve uniós részpiacra sem.

Az amerikai cégek erősödő európai megjelenése (pl. kiskereskedelmi üzletláncok) nemcsak kihívást, hanem lehetőségeket is jelenthet a hazai a kis- és középvállalkozásoknak, mert beszállítóként új partnerre találhatnak, így az egyezmény együttes hatása kedvező lesz a magyar gazdaságra a kis- és középvállalkozásokat is beleértve.

A kisvállalkozók túlnyomó többsége nem hallott még a készülő egyezményről. Fontos a kkv-k megfelelő információs csatornáinak kiépítése.

Nem kizárt az amerikai cégek tevékenységének és befektetéseinek bizonyos mértékű élénkítése, ezért megnőhet a partnerközvetítés szerepe, az erre irányuló igény.

## **5. Egyéb érzékeny kérdések**

### **5.1. Szabványok**

A szabványokkal, műszaki szabályokkal kapcsolatos ágazati kérdéseket a fenti fejezetek érintik, az alábbiak az általános szabványosítási helyzetet világítják meg.

A partnerek közötti párbeszéd az Európai Szabványügyi Szervezeteken és az Amerikai Szabványügyi Testületen keresztül zajlik. Magyarország alapvető célja, hogy a megmaradt eltéréseket, a nemzetközi szabványosítás előtérbe helyezésével, minél szélesebb körben felszámolja.

A szabványosításban végzett kutatások azt bizonyítják, hogy a kölcsönös átláthatóság és koherencia fontos lehet mindkét régió számára a szabványok segítségével való piacteremtés és piacszerzés érdekében. Továbbá a szabványok hivatkozási rendszerének a jogszabályokban kiszámíthatónak és rendszerezettnek kell lennie ahhoz, hogy az európai és amerikai vállalatok egyformán tudjanak egymás piacain érvényesülni.

A legjelentősebb nehézségeket a magyar és az európai szabványosítók és szabványalkalmazók számára az amerikai decentralizált rendszerből eredő különbségek, valamint a szabványokban alkalmazott terminológia és mértékegységek átjárhatatlanságából eredő eltérések jelentik. A szabványokban található megfelelőség-értékelési eljárások terén egyes esetekben az amerikai szabványok tartalmaznak ez európai gyártókra nézve hátrányos kitételeket. A különbségek ellenére léteznek olyan szakterületek, amelyben azonosak az európai és az amerikai érdekek, ezeken a területeken kölcsönösen előnyös a szabványosítási témák összehangolása és a transzatlanti együttműködés elősegítése. Néhány szakterületen már meg is kezdődtek a tárgyalások, az európaiak által javasolt területek eddig a villamos járművek, az okos hálózatok, a gyógyászati berendezések és eszközök, valamint a mobil távközlés voltak. Ehhez javasoljuk az atomenergia és a mezőgazdasági termékek tárgyalását is napirendre venni, ezek a magyar gazdaság számára is nagy fontossággal bírnak.

A nemzetközi kutatások szerint a *GDP* növekedéséhez átlagosan 0,3-0,8%-al járult hozzá a szabványosítás. Becslésünk szerint Magyarországon is hasonló arányokkal számolhatunk a jelentősebb ipari szektorokban. Ezek az előnyök áttételesen jelentek meg a gazdaság fejlődésében. Az utóbbi években egyre inkább áthelyeződik a hangsúly a hagyományos ipari szabványosításról a szolgáltatások szabványosítására. A *TTIP*

megvalósulása esetén nem várható jelentős többletköltség a rendszer fenntartásában, viszont a szabványosításban részt vevő vállalatok számára előny származik abból, ha az amerikai piacon kevésbé lesznek diszkriminálva, és hasonló szabványok szerint gyárthatnak a különböző piacokra.

Megjegyzendő, hogy a szabványoknak – és egyáltalán, a szabályozási előírásoknak való megfelelés – relatíve nagyobb költséget jelent a kkv-k számára a nemzetközi vállalatokhoz képest. Ezért a szabályozási téren való együttműködés alapvetően és viszonylag nagyobb mértékben javíthatja a kisebb vállalatok piaci esélyeit.

## 5.2. A szellemi tulajdon védelme

### - Iparjogvédelmi aktivitás

Az utóbbi években egyenletes növekedést mutat a magyar szabadalmi bejelentők, feltalálók aktivitása és a védjegyaktivitás az USA-ban. Amerikai bejelentőt nevesítő, Magyarországot megjelölő nemzetközi szabadalmi bejelentések és a kapcsolódó megadások száma az ezredforduló óta megcsappant. Ezzel szemben az európai szabadalmak magyarországi hatályosítási kérelmeinek száma az első kapcsolódó publikált adatközlés, azaz 2007 óta folyamatosan növekszik. Mivel a megállapodás aláírása vélhetően nem fog a szellemi tulajdon-védelmi anyagi jogi jogszabályok jelentős megváltozásával jární, nem lehet pusztán ennek következtében az ismert trendek megfordulására számítani. A megállapodás valószínűsíthető általános gazdaságélénkítő hatása minden bizonnyal kedvezően fogja befolyásolni az iparjogvédelmi bejelentések számát, ugyanakkor ennek pontos mértékét nem lehetséges előre megbecsülni.

### - Jogdíjak és licenccdíjak forgalma

Feltételezve, hogy a szellemi tulajdonjogok szabályozási háttere a TTIP hatására alapvetően nem változik, a megállapodás közvetlenül nem lesz hatással a licencia forgalmi viszonyokra. A feltételezhetően erősödő kereskedelmi kapcsolatok következtében ugyanakkor közvetetten mégis a számok növekedése várható mind a két irányban – és itt is elsősorban az amerikai jogosultak regionális, európai rendszereken keresztül mutatói fognak emelkedni.

### - Szabadalmazási eljárás

Maga a TTIP várhatóan nem hoz ugyan változást az európai (illetve a hazai) szabadalmazási eljárásban: az átfogó európai szabadalmi reform a végrehajtási fázisban van, az Egyesült Államokban pedig 2011-ben fogadták el az 1952 óta mintegy eltelt hatvan éves időszak legjelentősebb szabadalmi reformját jelentő *America Invents Act*-et, tehát egyik fél sem érdekelt abban, hogy az oltalomszerzési eljárással kapcsolatban bilaterális tárgyalásokba bocsátkozzon. A TTIP hatásai azonban együtt vizsgálándók az átfogó európai szabadalmi reformból, azaz az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből és az Egységes Szabadalmi Bíróság működésének megkezdéséből eredő – várhatóan 2016-tól jelentkező – hatásokkal, amelyek a tengerentúli szabadalmi bejelentők és szabadalmasok számára is jelentősen módosítják az európai oltalomszerzés és szabadalmi jogérvényesítés feltételeit.

### - Jogharmonizáció

Nem zárható ki, hogy az USA megpróbálja majd felvetni a TTIP kapcsán a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció egyes elemeiben, és különösen a számára legfontosabb türelmi idő tekintetében a számára kedvező megállapodás lehetőségét. Ezt azonban nem javasolt támogatni: erre nem a TTIP a megfelelő keret, továbbá megghiúsulhat a valódi, szélesebb körű és kiegyensúlyozott nemzetközi harmonizáció, ami pedig az európai és a hazai innovatív vállalkozásoknak, valamint kutatóknak sokkal kedvezőbb lenne.

#### - Jogérvényesítési kérdések

A szellemi termékek és márkázott termékek hamisításának csaknem globális szintű kezelésére – a *TTIP*-től függetlenül – tett nagyszabású kísérlet volt a Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodás (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement, ACTA*) kidolgozásával kapcsolatos tárgyalássorozat. Az *ACTA* jogi keretrendszere a polgári jogi jogérvényesítésre, a büntetőjogi szabályozásra és a vámhatósági intézkedésekre vonatkozóan fogalmaz meg kötelező és opcionális szabályokat a szellemi tulajdonjogok megsértése esetén rendelkezésre álló jogi eszközök vonatkozásában, majd külön kitér a digitális környezetben elkövetett szellemi tulajdoni jogsértések elleni fellépés minimumára. A 2012. július 4-ei plenáris szavazáson az Európai Parlament képviselői úgy döntöttek, hogy nem adják meg az *ACTA* EU általi megkötéséhez szükséges egyetértést, tehát az *ACTA* nem léphet hatályba az Európai Unió területén. A ratifikáció kérdése ennek megfelelően Magyarországon is lekerült a napirendről.

A szellemi tulajdoni jogérvényesítés területén Magyarország nem támogatja bilaterális úton olyan nemzetközi kötelezettségek vállalását, amely az uniós jogérvényesítési szabályok szigorodását teszi szükségessé.

#### 5.3. Közbeszerzés

Az amerikai közbeszerzési piac erősen koncentrált. Kalifornia, Virginia és Texas a közbeszerzések majdnem 60%-át lefedi együtt, és a teljes közbeszerzési piac 4/5-ét hús állam adja az 50-ből. Ez az eloszlás tartós, hosszú távú tendenciát mutat. Közbeszerzési területen tehát elsősorban azoknak az európai országoknak van esélye komolyabb növekedési többletre, amelyek e nagy piaci részt lefedő államokkal vannak gazdasági kapcsolatban.

Az USA közbeszerzései főleg szolgáltatások és eszközök beszerzésére vonatkoznak, az építőipar minimális részarányú, a K+F beszerzés sem kiugró. A beszerzett eszközök jelentős része energetikai beruházás, járműipari, elektrotechnikai gép és berendezés, ami elvileg kiváló piaci lehetőség a magyar ipar számára. 2011-től az amerikai közbeszerzések értékhatára úgy változott, hogy az a kkv-kat preferálja. Ugyanakkor a kisebb projektek magas pályázati költsége elrettentő volt eddig is a magyar vállalkozások számára is. Az energetikai beruházások kiugróan magas átlagos projektmérettel rendelkeznek (200 M USD/projekt), ahol sok esetben konzorciumok pályáznak, így akár magyar vállalkozások is képesek lehetnek nemzetközi konzorciumi tagként, alvállalkozóként közbeszerzési pályázatokba bekerülni. Az amerikai közbeszerzésekben mind pénzbeli mind mennyiségi értelemben kiemelkedő mértékűek a katonai beszerzések. Mivel a *TTIP*-nek nem része a védelmi ágazat, így az amerikai közbeszerzési piac mintegy 70%-ában a *TTIP* nem nyit újabb piacra lépési lehetőségeket EU-s vállalkozásoknak.

Az amerikai közbeszerzési piaci reményeket tovább hűti, hogy a legtöbb ágazatban már jól bejáratott nagy beszállítók vannak. A közbeszerzések területén előnyben vannak a nagyvállalatok. Sok esetben a piac 80%-át lefedi a világ 100 legnagyobb kormányzati beszállítója, de a legkisebb lefedettség is minimum 50%-os, amit az óriás cégek elvisznek a piacból. A magyar vállalatok eséllyel az USA-n kívül, főleg Közép- és Kelet-Európában megvalósuló amerikai közbeszerzésekért indulhatnak, ami nagyjából 15 millió dolláros piacot jelent.

Az amerikai közbeszerzési szabályok bonyolultabbak az európainál és nem is egységesített sem államok között sem szövetségi – állami – önkormányzati szintek között.<sup>21</sup> Az EU célja a *TTIP* keretében az, hogy az USA-t a WTO Kormánybeszerzési Megállapodás (*GPA*) keretében tett vállalásokon túlmenő közbeszerzési piacnyitásra ösztönözze (pl. *Buy American* előírások lazítása, USA tagállami közbeszerzési piacok megnyitása).

<sup>21</sup> A kanadai-európai szabadkereskedelmi egyezmény lezárásakor (*CETA*) Kanada elfogadta a közbeszerzési rendszerének egységesítését.



Ez esetben magyar cégeknek az önkormányzati beszerzéseken lehet esélye indulni, főleg mérőműszerek, orvosi műszerek, biotechnológia, szoftver beszerzéseknél.

A nemzetközi közbeszerzési piacra rálátással rendelkező magyar nagyvállalati vezetők véleménye, hogy a *TTIP* nem fog érzékelhető hatást gyakorolni a magyar exportra a közbeszerzési piacon keresztül. A *TTIP* a magyar közbeszerzési piacot sem fogja megbolygatni, mert a belépni szándékozó amerikai cégek eddig is meg tudtak jelenni a magyar közbeszerzési pályázatokon, a leányvállalatokon és európai *holding* vállalataikon keresztül.

Magyar vállalkozásoknak alapvetően csak helyi amerikai partnerrel együttműködésben, vagy erős nyugat-európai vállalattal karöltve lehetnek reális esélyei az üzletkötésre.

#### 5.4. Belügy – migráció

A *TTIP* megkönnyítheti a magyar állampolgárságú vállalkozók üzleti célú amerikai tartózkodását.

Az Egyesült Államok számos kétoldalú kereskedelmi, illetve beruházásvédelmi megállapodást kötött külföldi partnerekkel, többek között EU tagországokkal is. E szerződő országok állampolgárai olyan vízumokhoz juthatnak hozzá az Egyesült Államokban, amely segítségével könnyebben fejleszthetik kereskedelmi kapcsolataikat az Egyesült Államokkal a hosszabb kint tartózkodásnak köszönhetően, ezeket nevezik egységesen „E vízumoknak”. (Az „E-1” egyezményi kereskedelmi, azaz „*Treaty Trader*”, valamint az „E-2” egyezményi befektetői, azaz „*Treaty Investor*” vízum). Jelenleg 22 uniós tagállam (társágunkból Ausztria, Horvátország, Csehország, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia) állampolgárai számára elérhető egyik vagy mindkét vízumtípus, Magyarország számára azonban jelenleg szerződés híján nem állnak rendelkezésre az „E” vízum nyújtotta lehetőségek.

Mivel a *TTIP* egységes kereskedelmi és beruházási keretet hoz létre a mind a 28 EU-tagállam számára, az E-1 és E-2 vízumok igénybevételének lehetősége elérhetővé válik bármely EU tagállamból hosszabb USA tartózkodásra kiutazó cégvezetők, befektetők számára.

Migrációs veszélyek: A 90 napot meg nem haladó magyarországi tartózkodású amerikai állampolgárok semmilyen migrációs veszélyt nem jelentenek.<sup>22</sup> Hosszú távú tartózkodási lehetőséggel csak minimális, kb. 3000 USA állampolgár él, főleg tanulmányi és hivatalos céllal. A folyamatban lévő EU-irányelv könnyíteni fogja a nemzetközi vállalatok belüli 90 napon túli áthelyezést, kiküldetést, amiktől némileg növekedhet a hivatalos célból Magyarországon tartózkodó vállalatvezetők száma. A magyar állampolgárok migrációs kockázata az USA-ra nézve szintén alacsony, hiszen mindenkinek át kell esnie a belépési és tartózkodási jogosultság megszerzéséhez szükséges szigorú engedélyezésen.

#### 5.5. Adatvédelem

Az adatvédelem kérdése vizsgálatot igényelt, mivel az USA esetében általánosságban nem áll fenn a megfelelő védelmi szint, ezért az EU bilaterális egyezményeket kötött az USA-val, amely egyezmények – megfelelő garanciák ellenében – hozzáférést biztosítanak bizonyos adatokhoz. Az EU és az USA közötti, a magánszféra védelmét érintő, az eltérő szabályozási környezetből, illetve adatkezelési gyakorlatból fakadó, alapvetően bizalmatlan hangulatnak nem tett jót a 2013 nyarán kirobbanó ún. „*adatgate*” vagy „*PRISM-ügy*” néven elhíresült amerikai megfigyelési botrány. A személyi adatvédelem nem fog összekeveredni a szabadkereskedelmi tárgyalásokkal, ez egy külön folyamat.

<sup>22</sup> Az amerikai zöldkártyával rendelkező más országbeli állampolgárok migrációs kockázata az EU-ra és Magyarországra nézve minimális, mert ők is átestek a szigorú USA bevándorlási procedúrán.

## 5.6. Fogyasztóvédelem

A *TTIP* hatására megélénkülő lakossági kereskedelem gyorsan terjedő csatornái, különböző hagyományos és új (pl. *e-kereskedelem*, *web-áruházak*) értékesítési formái megkövetelik a határon átnyúló fogyasztóvédelmi keretek, a piacfelügyelet, a termékbiztonság szempontjainak erősebb érvényesítését.

E kérdéskört a felek nagyrészt bilaterális keretek között szabályozzák, így lépnek fel a jogsértésekkel szemben. Magyarország és az *USA* között nincs kétoldalú megállapodás. Ezért Magyarország érdeke, hogy a meglévő nemzetközi fogyasztóvédelmi szervezetek keretei között megvalósuló együttműködést kiegészítse az amerikai és uniós hatóságok között kiépítendő formális kapcsolat.

A megállapodás hatására az eddigieknél nagyobb mennyiségben próbálhatnak bejuttatni az EU-ba olyan termékeket, amelyek a szigorúbb EU-s előírásoknak nem teljesen felelnek meg. (Mindig az importőr oldal előírásai a meghatározóak.) Eltérések adódhatnak a szabványok, a termékbiztonsági előírások különbözőségéből.

A megerősített EU-*USA* fogyasztóvédelmi rendszer kialakítása során javítani szükséges az átláthatóságot, bizonyos esetekben felmerülhet a kölcsönös elismerés, valamint a jövőbeni előírások közelítése, harmonizálása.

## 5.7. Különleges státuszú szakmák

Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok közötti polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés nagyrészt zökkenőmentesen zajlik; a jelentős jogsegélyforgalom többoldalú nemzetközi egyezmények alapján bonyolódik, amit nem ír felül a *TTIP*. A jogi végzettséghez kötődő szakmák, ezen belül a közhatalmi tevékenységet ellátó szakmák közül a bírósági végrehajtók esetében várható megnövekedett ügyszám abból következően, hogy az *USA* és Magyarország között várhatóan 15%-kal bővül az export és az import kereskedelem, továbbá az amerikai beruházók aktivitása is növekedhet. Az eljárások azonban továbbra is a magyar jogszabályok szerint fognak folyni, Magyarországon bejegyzett végrehajtók vezetésével.

A jogi szolgáltatások esetében ügyvédi tevékenységet Magyarországon külföldi ügyvéd nem láthat el. Jogi tanácsadást az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény (Üt.) szerint végezhetnek azzal a feltétellel, hogy szerződésben kell állniuk magyar ügyvédi irodával.

A szabadalmi ügyvivők esetében csak az léphet be a piacra, aki kamarai tag, teljesítette a képzési feltételeket és valamely EGT tagállam állampolgára.

Magánbiztonsági (őrző-védő) szolgáltatást Magyarországon le nem telepedett vállalkozások nem nyújthatnak. Személy és vagyonvédelem csak a magyar rendőrség által kiadott engedély birtokában végezhető.

Az említett szakmák esetében a jelenlegi lehetőségeken túlmenő piacnyitás felajánlása a *TTIP* keretében magyar részről nem indokolt.

Kérem a Kormányt a Jelentés tudomásul vételére.

Budapest, 2013. november 26.

*Martonyi János*  
külügyminiszter

## Új technológiák megítélése az európai közvéleményben

Székács András

Nemzeti Agrárkutatói és Innovációs Központ, Agrár-környezettudományi Kutatóintézet

Az a tény, hogy az ökológiai gazdálkodás alá vont vetésterületek az Európai Unióban az elmúlt évtizedben évente 500 ezer hektárral bővültek,<sup>23</sup> jól mutatja, hogy egy jelentős fogyasztói réteg idegenkedik a mezőgazdasági vegyszerek lehetséges – bár a törvény által szigorúan szabályozott – maradékaitól az élelmiszereiben. Ez egyszersmind a szintetikus növényvédő szerek alapuló vegyszeres növényvédelem elutasítását jelenti a mezőgazdasági technológiában. Az Eurobarometer (EB), az Európai Parlament által elrendelt felmérésekre az egyik legrégebben használt, standardizált, összeurópai közvélemény-kutatási rendszer adatai<sup>24,25</sup> szerint az is régóta ismert, hogy az európai fogyasztó idegenkedik a géntechnológiai úton módosított (GM) összetevőt tartalmazó élelmiszerektől, s emiatt a GM-növényeken alapuló mezőgazdasági géntechnológiától. A népesség környezeti kérdésekhez való viszonyulását vizsgáló EB-tanulmányban ugyanakkor a szennyező vegyszermaradékok felmerültek ugyan civil aggályként, de a géntechnológia nem.<sup>26</sup> Emellett a kifejezetten az élelmiszerekkel kapcsolatos veszélyforrásokra irányuló EB-tanulmány szerint a GM-összetevők a 6. helyen szerepeltek kockázati forrásként (a kémiai szennyezők, mikrobiális szennyezések, étrenddel összefüggő betegségek, túlsúly, romlott élelmiszer és élelmiszer-adalékok után).<sup>27</sup> Az EB legutóbbi felmérése szerint ugyanezen – a fentiek szerint a technológiákkal szemben kritikus – átlagfogyasztó ugyanakkor pozitív hozzáállást mutat a tudomány, a kutatás és az innováció iránt.<sup>28</sup>

Tudathasadtt állapot, mondhatná valaki, hogy míg a korábbi felmérésekben a GM-szervezetek felhasználásában minden országban több volt az ellenző a támogatonál, a most megkérdezettek több mint fele vár a tudomány és a technológia fejlődésétől pozitívan hatást a következő 15 évben. A látszólagos ellentmondás megoldása a tudomány és a technológia megítélésének kettősségében rejlik, illetve abban, mit is remél az átlageurópai a tudománytól. Utóbbi tekintetében a mostani felmérés kimutatta, hogy a válaszadók szerint a tudománynak és technoinnovációnak a következő másfél évtizedben orvosi területekre (a megkérdezettek 55%-a), munkahelyek teremtésére (49%), oktatásra (33%) és környezetvédelemre (30%) kell irányulnia; az élelmiszerek mennyisége és minősége (25%) csak ezután következett.

Azt, hogy az európai közvélemény milyen finom érzékenységgel viszonyul az új technológiákhoz, jól tükrözték a 2010. évi felmérés eredményei. A nap- és szélenergia hasznosításától döntő többség (84-87%) vár pozitív hatást a következő két évtizedben, míg a negatív hatásra számító köre elenyésző (4%). Az információs technológia (77%) és az agyi és felismerő képesség javítását célzó technológiák (59%) elfogadottsága hasonlóan magas, de a negatív hatást várók tábora nagyobb (10-11%). Csupán ezután következik a biotechnológia és géntechnológia, amelytől pozitív hatást 53%, negatív hatást 20% vár. Az úrkutatástól pozitív és negatív hatásra 47% és 13% számít, s minden terület közül itt a legnagyobb (29%)

<sup>23</sup> European Commission, DG AGRI (2013): *Facts and figures on organic agriculture in the European Union*. European Commission, Brussels, Belgium.

<sup>24</sup> Gaskell, G. et al. (2006): *Europeans and Biotechnology in 2005: Patterns and trends. Special Eurobarometer 244b*. European Commission, Brussels, Belgium.

<sup>25</sup> European Commission, DG RES (2010): *Biotechnology. Special Eurobarometer 341*. European Commission, Brussels, Belgium.

<sup>26</sup> European Commission, DG ENVI (2008): *Attitudes of European citizens towards the environment. Special Eurobarometer 295*. European Commission, Brussels, Belgium.

<sup>27</sup> TNS Opinion & Social (2010): *Food-related risks. Special Eurobarometer 354*. European Commission, Brussels, Belgium.

<sup>28</sup> European Commission, DG COMM (2014): *Public perceptions of science, research and innovation. Special Eurobarometer 419*. European Commission, Brussels, Belgium.

azok aránya, akik semmilyen hatásra nem tartanak számot. A nanotechnológia és az atomenergia megítélése a legkedvezőtlenebb, pozitív hatást 41% és 39% vél, utóbbi esetében ugyanennyi (39%) a negatív hatást váró. A bizonytalanok köre a legnépesebb (40%) a nanotechnológia terén, a többi technológiáénál komolyabb ismereti hiányokat mutatva.

A géntechnológia megítélése a korábbi felmérésben félrevezető lehetett, hiszen általánosan vonatkozott az orvosi, ipari, mezőgazdasági és környezeti alkalmazásokra, márpedig a közvélemény megosztott e részterületek között is. A 2010. évi felmérés megpróbálja kiküszöbölni ezt a hiányosságot, és mélyrehatóan foglalkozik számos részterülettel, így a „GM-élelmiszerek”, az állatklónozás, a géntranszfer, a regeneratív orvoslás, az őssejttechnológia, a transzgenikus állatok, az emberi génterápia, a szintetikus biológia, a bioüzemanyagok és a biobankok kérdésével. S az itt adott válaszok éles kontrasztban állnak a géntechnológia egészére vonatkozókkal: a megkérdezettek 70%-a szerint a GM-élelmiszer alapvetően természetellenes, 57% szerint egyeseknek hasznot hoz másokat kockázatnak kitéve, s „csak” 43% tartja úgy, hogy hasznos a fejlődő országokban élőknek, 31% gondolja, hogy hasznos a saját országa gazdaságának, 23% véli, hogy segíteni kellene a GM-élelmiszerek fejlesztését, valamint hogy nem káros a környezetre, biztonságos saját vagy családja egészségére, és 21% tartja biztonságosnak a jövő nemzedékek számára.

Az USA-„átlagfogyasztó” – bár egészségmániás, ám döntően ipari élelmiszert eszik – az európainál kevésbé van tisztában a GM-technológiával, de minthogy az Egyesült Államok kormánya támogatja a technológiát és mezőgazdasági alkalmazását, úgy véli, az veszélytelen.<sup>29,30</sup> A felmérésekben igen nagy (88%) volt azok aránya, akik úgy nyilatkoztak, nem vagy csak csekély mértékben tudják, mi az a GMO vagy géntechnológia, illetve GM-élelmiszert sosem fogyasztottak (~50%) (ami az Egyesült Államokban – de Európában is – önmagában nonszensz). Ez a „szürke sáv” az EB-felmérések szerint Európában sokkal kisebb, tehát a társadalom tájékozottabb (vagy annak véli magát).

S hogy az USA kormánya támogatóbb az EU intézményeinél, az annak tudható be, hogy a hatósági kockázatelemzés „technológiabarát”: a benyújtott fajtadokumentáció alapján engedélyezi a technológiát, s ha később aggály merül fel, a káros mellékhatás felvetőjére helyezi a bizonyítási kötelezettséget. Az EU-ban ezzel szemben az „elővigyázatosság elve” van érvényben, vagyis a kockázatelemzés nullhipotézise az, hogy van káros mellékhatás. S ez azért is indokolt, mert így a tökeerős fajtatulajdonos felelőssége a bizonyítás.

A Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (*TTIP*) létrejötte a felszínre hozná a fogyasztói megítélés fenti ellentéteit. Mivel a *TTIP* enyhítené a technológiák európai engedélyezésének szigorát, az európai fogyasztó – legalábbis az élelmiszerek szennyező- és GMO-tartalma kapcsán – várhatóan úgy érezné, valamit „lenyomtak a torkán”.

Elgondolkodtató, hogy az európai fogyasztó jobban idegenkedik a nanotechnológiától, mint a géntechnológiától. Ez csak az újtól való idegenkedés lenne? Véleményem szerint (a tájékozottabbak esetében) inkább egyfajta bizalmatlanság a technológiákkal szemben: mára az átlagfogyasztó is érzi, hogy a technológiák, miközben bizonyos – főleg életszínvonal-beli, kényelmi – előnyöket hoznak, rendre hátrányokkal is járnak, melyek elhárítására aztán újabb technológiai megoldások lesznek szükségesek... *ad in finitum*. Ha úgy vesszük, ez az ökológiai szemlélet alapvető megnyilvánulása a közgondolkodásban, s mint ilyen, akár össznépi bölcsességnek is tekinthető. Vagyis még annak megítélése is szubjektív, vajon az átlagfogyasztó korlátolt-e vagy bölcs-e. (S ez is esetről esetre dönthető csak el.)

<sup>29</sup> Hallman, W. K. et al. (2003): *Public perceptions of genetically modified foods: A national study of American knowledge and opinion*. Food Policy Institute, Rutgers University, New Brunswick, NJ, USA.

<sup>30</sup> Roseboro, K. (Ed.) (2007): *US consumers concerned about safety of GM foods. Organic and Non-GMO Report*, Jan 2007, Fairfield, IA, USA.

GMO-Kerekasztal 27. ülése. 2015. március 25. (Országgyűlés Irodaháza)

**Állásfoglalás a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (*Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP*) magyar mezőgazdaságra gyakorolt hatásával kapcsolatban**  
**(O)**

***A GMO-Kerekasztal állásfoglalásai***

A GMO-Kerekasztal két ülésen (26/2014 és 27/2015) mérlegelte a *TTIP* ismertté vált és várható hatásait, amelyeknek a hazai mezőgazdaságra gyakorolt következményeivel kapcsolatban a következő egyértelmű konzekvenciákat vonta le.

A *TTIP* szerződés bizonyos és kiemelkedő hazai haszna mellett egyetlen szóbeli vagy írásbeli hozzászólónk sem érvelt. Kifejezett ellenérvek merültek fel viszont a magyar mezőgazdaság, a környezet- és élelmiszerbiztonság területén, ezek közül véleményünk szerint a kiemelkedők:

- (Oa) A szerződés megkötését követő jogharmonizáció veszélyezteti az elővigyázatosság elvű európai termékengedélyezés/visszavonás szakmailag megalapozott és társadalmilag elfogadott gyakorlatát;
- (Ob) A szerződés megkötését követő jogharmonizáció veszélyezteti a GM-növények területén az Európai Unióban meghonosodott körültekintő engedélyezési rendszert és a kötelező jelölés gyakorlatát, ami összhangban van az európai polgárok véleményével;
- (Oc) A szerződés megkötését követő jogharmonizáció veszélyezteti az Európai Unió növényvédőszer-engedélyezés re-regisztrációs normáit, amelyek az utóbbi években – az európai lakosság megelégedésére – a krónikus hatások (mutagenitás, hormonmoduláns hatás) csökkentését is fokozottan figyelembe veszik;
- (Od) A szerződés megkötését követő jogharmonizáció veszélyezteti az Európai Unióban kialakított élelmiszerbiztonsági normákat, amelyek közül kiemelendő a klóros húsfertőtlenítők kérdése, a húsféleségekben megjelenő gyógyszermaradékoknak és, az élelmiszer-feldolgozás adalékanyagainak az ellenőrzése, valamint a kellőképpen nem vizsgált gyógynövények és kivonataik használata az ún. funkcionális élelmiszerekben;
- (Oe) Súlyosan kifogásolandó a *TTIP*-pel együtt megjelenő befektető – állam vitarendezési mechanizmus (*Investor – State Dispute Settlement, ISDS*) jogintézménye, amely a vélelmezett elmaradt haszonért lehetővé teszi nemzetközi vállalatok számára az államok perlését, mivel ez nagyon súlyos következményű lehet a hazai kukoricatermesztésre, a jelenlegi GMO-mentes státuszának fenntartására nézve. Aligha várható el, hogy a fajtatulajdonosok kiveszik Magyarországot az engedélykörből, hiszen Európa egyik legjelentősebb kukoricatermelőjéről van szó. A Magyarországon érvényes nemzeti tiltás viszont az *ISDS* jogorvoslati körében végződhet ezt követően, s amelyre vonatkozóan az eddigi nemzetközi tapasztalatok kedvezőtlenek.

Fentiek alapján, a hazai mezőgazdaság, környezet- és élelmiszerbiztonság szempontjai alapján a *TTIP/ISDS* ügyében egyértelműen elutasító javaslatot teszünk.

a GMO-Kerekasztal tagjai közül: **Ács Sándorné** (Kishantosi Nonprofit Kft., Kishantos; **IFOAM** EU Csoport); **Ángyán József** prof., *DSc.* (Szent István Egyetem, Gödöllő); **Bagi Béla** (Kecskeméti Fogyasztó- és Vidékvédő Egyesület); **Bakonyi Gábor** prof., *DSc.* (Szent István Egyetem, Gödöllő); **Bardócz Zsuzsa** prof., *DSc.* (Debreceni Egyetem, Debrecen); **Békési László** prof., *CSc.* (Kisállattenyésztési Kutatóintézet és Génmegőrzési Koordinációs Központ, Méhészeti Intézet, Gödöllő); **Darvas Béla** prof., *DSc.* (NAIK AKK, Budapest); **Dömölki Livia** (Fogyasztóvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége, Budapest); **Horváth András** *CSc.* (MTA ÖTK, Vácrátót); **Jenes Barnabás** *CSc.* (NAIK, Gödöllő); **Kövics György** prof., *CSc.* (Debreceni Egyetem, Debrecen); **Murányi Attila** *DSc.* (MTA ATK TAKI, Budapest); **Olasz Ferenc** *PhD.* (NAIK MBK, Gödöllő); **Roszik Péter** (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft., Budapest; Biokultúra Szövetség); **Székács András** prof., *DSc.* (NAIK AKK, Budapest); **Takács-Sánta András** *PhD.* (ELTE); **Tanka Endre** prof. emeritus, *DSc.* (Károli Gáspár Református Egyetem, Környezetvédelmi és Agrárjogi Tanszék, Budapest); **Vajda Boldizsár** (Élelmiszerlánc-Biztonsági Centrum); **Varga Zoltán** prof. emeritus, *DSc.* (Debreceni Egyetem, Debrecen).